

НІЧОГО ДЛЯ НАС БЕЗ НАС

Порадник
для громадських організацій
людей з інвалідністю

Національна Асамблея
інвалідів України
www.naiu.org.ua

Нічого для нас без нас

ПОРАДНИК

для громадських організацій людей з інвалідністю

Київ, 2016 рік

Порадник «Нічого для нас без нас» – ініціатива ВГО «Національна Асамблея інвалідів України», яка була підтримана громадськими організаціями і мала на меті консолідувати їх, виробити спільне розуміння, підхід, стратегії щодо впровадження Рекомендацій Комітету ООН з прав людей з інвалідністю щодо Первинного звіту України по Конвенції ООН з прав людей з інвалідністю.

Запропоновані ініціативи носять рекомендаційний характер. Вони можуть бути розширені, доповнені, мати певні часові рамки і використовуватись громадськими організаціями для впровадження спільних дій та кампаній адвокати.

Видання підготовлено за рахунок видатків Державного бюджету України на підтримку діяльності всеукраїнських громадських організацій інвалідів.

Порадник «Нічого для нас без нас» надруковано в рамках проекту «Інклюзивні рішення для рівноправного та відповідального суспільства» (IDEAS) за фінансової підтримки Європейської Комісії та Британської Ради. Проект виконується Британською Радою в Азербайджані, Вірменії, Грузії, Йорданії, Лівані та Україні в партнерстві з місцевими громадськими організаціями, які працюють для людей з інвалідністю.

***Дякуємо всім організаціям, які долучились
до підготовки даного видання.***

Заключні зауваження стосовно первинного звіту України

19 – 20 серпня 2015 року в Женеві в Комітеті ООН з прав людей з інвалідністю відбувся звіт нашої держави про виконання Конвенції ООН про права інвалідів¹ (далі – КПІ, Конвенція). В межах підготовки звіту уряду Комітет заслуховував звіти та рекомендації громадських організації людей з інвалідністю. У вересні наша держава отримала Заключні зауваження стосовно первинного звіту України².

3 історії питання

У 2010 році Національна Асамблея інвалідів України (НАІУ) ініціювала створення Експертної ради громадських організацій з підготовки Альтернативного звіту до Комітету ООН з прав людей з інвалідністю. До неї увійшли організації, які працюють у сфері захисту прав людей з інвалідністю, орієнтуються у відповідних проблемах і виявили бажання об'єднати свої зусилля у спільній справі – захисті прав людей з інвалідністю: ВГО інвалідів користувачів психіатричної допомоги «ЮЗЕР», ВГОІ «Група активної реабілітації», Волинський осередок ВГО людей з інвалідністю по зору «Генерація успішної дії», Вінницька обласна ГО «Асоціація захисту та допомоги інвалідам «Відкриті серця», ВФ «Крок за кроком», ЖОГОЛІ «Жінка. Молодь. Сім'я.», Запорізький обласний конгрес інвалідів, ЛОМГО «Асоціація молодих інвалідів Східного Донбасу – Схід», Харківська ГО незрячих юристів, Херсонська МГОІ «Ініціатива на захист громадських прав інвалідів», ГО МАРТ, Чернівецька обласна ГО інвалідів – візочників «Лідер».

У 2012 році звіт «Загублені права» був підготовлений та надісланий в Комітет ООН.

У 2012 році ВГО «Коаліція захисту прав інвалідів та осіб з інтелектуальною недостатністю» (далі – Коаліція) подала самостійний Альтернативний звіт до Комітету ООН щодо виконання окремих статей Конвенції.

У травні 2015 року Комітет ООН з прав людей з інвалідністю надіслав додаткові питання для Уряду України. Громадські організації представили свій варіант відповідей та надіслали роз'яснення щодо деяких статей КПІ. На цьому етапі Експертна Рада громадських організацій, Національна Асамблея інвалідів України та Коаліція захисту прав інвалідів та осіб з інтелектуальною недостатністю об'єднали свої зусилля для досягнення кращих результатів у подальшій роботі з Комітетом ООН. Їх підтримала Гельсинська спілка з прав людини та Українське товариство глухих.

¹В тексті буде використовуватися офіційна назва документа «Конвенція про права інвалідів», як його ратифікувала ВР України.

²Прийняті Комітетом на його чотирнадцятій сесії (з 17 серпня по 4 вересня 2015 року).

Фінансову та технічну підтримку під час підготовки та представлення Альтернативного звіту надавали Міжнародний альянс людей з інвалідністю, Представництво ООН в Україні, Фонд прав людей з інвалідністю, Британська Рада в Україні.

Комітет розглянув первинний звіт України (CRPD/C/UKR/1) на своїх 208-х та 209-х зборах, що проводилися відповідно 19 та 20 серпня 2015 року, і прийняв Заключні зауваження. З неофіційним перекладом на українську мову Заключних зауважень стосовно первинного звіту України ви можете ознайомитись на сайті Національної Асамблеї інвалідів України.

На жаль, МЗС України до цього часу не здійснило офіційний переклад даних зауважень.

«Це великий досвід для нас. Звичайно, ми хвилювались, розуміючи всю відповідальність за правдивість наданої інформації членам Комітету, бачення проблеми та шляхи її розв'язання. Вразило мене те, як на одній зустрічі член Комітету попросив навести позитивні приклади вирішення питань людей з інвалідністю в Україні. Я відповів, а після цього замислився, як багато ми зробили і як ще багато потрібно зробити...» (учасник делегації).

«Я не думала, що буду колись виступати в Комітеті і говорити про проблеми жінок з інвалідністю. Хотілось донести якомога більше інформації. Слухала, як звітували інші держави, і зрозуміла схожість проблем людей з інвалідністю. Інвалідність немає кордонів... У Женеві ми були як одна велика команда однодумців..., то чому ми іноді не чуємо один одного вдома? Я бачу зміни і не втрачаю оптимізму, що з кожним днем їх буде більше» (учасниця делегації).

Виникає запитання – що далі? Відзвітувалась держава, відзвітувались громадські організації, отримали рекомендації, а далі?..

По-перше, ми маємо подумати над тим, як рішення, що були прийняті в процесі розгляду державної доповіді і участі громадських організацій людей з інвалідністю, будуть виконуватись, і як ми можемо впливати на їх виконання.

По-друге, безперечно, громадські організації людей з інвалідністю мають загальну і головну мету – домогтись, щоб права людей з інвалідністю в нашій країні дотримувались. Важливим є те, щоб Рекомендації Комітету ООН з прав людей з інвалідністю були реалізовані. Для цього насамперед потрібна консолідація зусиль громадських організацій, підвищення професійного рівня у сприйнятті КПІ та Рекомендацій Комітету, проведення спільних кампаній адвокати та ін.

По-третє, чіткі цілі та план дій по кожній позиції, зазначеній у зауваженнях та рекомендаціях Комітету. Ми маємо думати про кроки, які можуть здійснити самі громадські організації щодо виконання Рекомендацій Комітету.

Чимало проблем, з якими стикаються люди з інвалідністю, існують лише тому, що вони не залучаються до процесу формування політики та послуг, які впливають на їхнє життя. Ми не маємо чекати, що за нас «це хтось зробить», ми маємо діяти... Залучення державними структурами «експертів зі стажем» – гарний плацдарм для впливу на політику держави з виконання Рекомендацій.

По-четверте, діалог та співпраця з державними структурами та представниками ЗМІ. Спільна підготовка плану виконання Рекомендацій, моніторинг його виконання громадськістю, конструктивний діалог можуть привести до позитивних змін.

Залучення осіб з інвалідністю до планування та реалізації Рекомендацій Комітету ООН з прав людей з інвалідністю посилить вплив громадських організацій та підвищить відповідальність посадових осіб щодо їх виконання.

Комітет рекомендує державі-учасниці передати Заключні зауваження для розгляду та прийняття членам Уряду та Парламенту, посадовим особам у відповідних міністерствах, місцевим державним органам та членам відповідних професійних груп, таких як фахівці в освітній, медичній та юридичній сферах, а також засобам інформації, що використовують сучасні соціальні комунікативні стратегії.

Комітет запрошує державу-учасницю поширити ці Заключні зауваження, у тому числі довести їх до відома неурядових організацій та організацій людей з інвалідністю, до самих осіб з інвалідністю та членів їх сімей, державною мовою та мовами національних меншин, включаючи жестову мову, та в доступних форматах, а також опублікувати їх на урядовому веб-сайті з прав людини.

ВГО «Національна Асамблея інвалідів України» за участі громадських організацій підготувала даний Порадник з метою донесення Рекомендацій до широкого кола громадськості та вироблення єдиних підходів до їх виконання.

ПОДАЛЬШІ КРОКИ

Загальні принципи та зобов'язання (статті 1–4)

Проблема

Верховна Рада України ратифікувала Конвенцію, використавши застаріле, низливе поняття «інвалід» – Конвенція про права інвалідів. Тому на всі офіційні звернення громадських організацій щодо використання терміна «інвалід», а не «особа з інвалідністю», «людина з інвалідністю» надходили відповіді – немає юридичних підстав. Також державні органи посилаються на статтю 50 КПІ «Автентичні тексти», орієнтуючись на російськомовний переклад КПІ – Конвенция о правах инвалидов. Така ситуація не дає можливості громадським організаціям людей з інвалідністю впливати на формування громадської думки щодо зміни стереотипів, формувати політику з урахуванням соціально-правової моделі інвалідності.

Національна Асамблея інвалідів України звертається під час представлення Альтернативного звіту до Комітету ООН з проханням провести Спеціальне засідання щодо автентичності перекладу тексту Конвенції на російську мову.

НАІУ неодноразово зверталась з листами до Комітету ООН з прав людей з інвалідністю щодо автентичності перекладу тексту Конвенції на російську мову (ст. 50) і використання в україномовному перекладі Конвенції дискримінаційного терміна «інвалід». ВГО «Коаліція захисту прав інвалідів та осіб з інтелектуальною недостатністю» також надсилала листи до Комітету щодо використання термінології та неточного перекладу тексту статей КПІ.

Міністерство соціальної політики України підтримало ініціативу громадських організацій щодо зміни назви документа – «Конвенція про права людей з інвалідністю», але іншу позицію зайняло Міністерство закордонних справ України. Під час представлення державної доповіді в Комітеті урядовою делегацією була висловлена позиція громадських організацій людей з інвалідністю та Міністерства соціальної політики.

Рекомендації Комітету

Комітет бере до уваги запит держави-учасниці стосовно термінології на позначення осіб з інвалідністю і вважає, що використання термінології українською мовою, коли осіб з інвалідністю називають «інвалідами» або «особами з обмеженими фізичними можливостями», не відповідає Конвенції.

Отримавши зауваження та рекомендації від Комітету

Що може зробити держава:

✓ Міністерство юстиції України та Міністерство закордонних справ України зобов'язані здійснити переклад Конвенції українською мовою, вивіривши всі терміни та сам текст документа на відповідність англomовній версії.

✓ Верховна Рада України може прийняти політичне рішення та внести зміни в текст Конвенції.

✓ Неправильне використання термінології в самому тексті документа не дає можливості формувати політику держави щодо захисту прав людей з інвалідністю.

✓ Міністерства та відомства зобов'язані внести зміни в законодавчо-нормативні документи відповідно до внесених змін у текст Конвенції.

✓ В офіційних промовах, виступах посадові особи зобов'язані використовувати терміни «люди з інвалідністю», «діти з інвалідністю», «жінки та чоловіки з інвалідністю», «пасажери з інвалідністю», «працівники з інвалідністю» тощо.

✓ Врахувати зміни термінології при підготовці інформації, яка розміщується на державних сайтах.

✓ Органи влади (на національному та місцевому рівнях) зобов'язані використовувати правильну термінологію, дотримуватись стандартів відповідно до КПІ.

✓ Донести інформацію до всіх посадових осіб.

✓ Здійснити переклад Заключних зауважень стосовно первинного звіту України щодо виконання Конвенції ООН про права інвалідів та розмістити їх на сайтах державних інституцій.

Що можуть зробити громадські організації людей з інвалідністю:

✓ Проводити просвітницьку діяльність щодо роз'яснень положень Конвенції ООН про права інвалідів, рекомендацій та зауважень Комітету; сприяти змінам стереотипів відносно людей з інвалідністю.

✓ Брати активну участь в обговоренні внесення змін в законодавчо-нормативні документи щодо термінологічних змін.

✓ Співпрацювати із засобами масової інформації з метою викорінення застарілої, дискримінаційної термінології щодо людей з інвалідністю.

✓ Використовувати сайти організацій, Інтернет, публічні виступи, лекції з метою роз'яснення важливості використання термінології згідно з КПІ.

✓ Проводити кампанії, акції для привернення уваги громадськості щодо зміни існуючих стереотипів.

✓ **Почати з себе та своєї організації.** «Моє ставлення до питань інвалідності». Переглянути стратегії, плани, політику.

Проблема

Ратифікація КПІ дала можливість привернути увагу до дотримання прав людей з інвалідністю. Держава, прийнявши Державну цільову програму «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів» (далі – Національний план дій), намагається забезпечити виконання цієї міжнародної угоди. Сьогодні можна стверджувати, що виконується вона формально.

Наприклад, у розділі «Досягнуті результати» в основному надано інформацію про внесення змін у законодавство та представлено кількісні показники, але не подано інформацію про якісні результати та як реально змінилась ситуація з дотриманням прав людей з інвалідністю в тій чи іншій сфері завдяки виконанню Національного плану дій. Такий формальний підхід до виконання та моніторингу даної державної

цільової програми не дає можливості оцінити прогрес її виконання та відслідкувати впровадження Конвенції ООН про права інвалідів у нашій державі.

Викликає стурбованість громадськості фінансування Національного плану дій. Він немає окремого фінансування: певні заходи реалізуються за кошти окремих бюджетних програм.

В Україні ще залишаються інституційні, фізичні, інформаційні, ментальні бар'єри, які заважають людям з інвалідністю бути повноправними членами суспільства.

Питання «інвалідності» не включаються до всіх напрямів державної політики, вони розглядаються уособлено. Окремі програми, окремі закони – це нові бар'єри, нові додаткові фінансові витрати.

Готуючи інформацію щодо виконання статей 1 – 4 КПІ в Альтернативному звіті «Загублені права», громадські організації відмічали, що в більшості випадків політика відносно людей з інвалідністю розглядається виключно як відповідальність одного міністерства, наприклад Міністерства соціальної політики. Нерозуміння нових міжнародних підходів до питань інвалідності, незнання КПІ, відсутність інтегрованого підходу в питаннях розробки політики відносно до людей з інвалідністю нівелює всі позитивні намагання держави змінити ситуацію на краще в дотриманні прав осіб з інвалідністю.

Питанням роз'яснення та пропагування Конвенції серед людей з інвалідністю, державних службовців, представників різних інституцій не надається належна увага з боку держави. Цим займаються громадські організації людей з інвалідністю. Наприклад, Національна Асамблея інвалідів України підготувала навчальні курси «Інвалідність та суспільство», «Універсальний дизайн та доступність»; надрукувала Конвенцію про права людей з інвалідністю шрифтом Брайля для бібліотек товариства УТОС, розробила та надрукувала спрощену версію Конвенції для дітей для проведення уроків у школах; провела кампанії «Толерантне суспільство», «Бачити спершу дитину, потім інвалідність» та ін.

ВГО «Коаліція захисту прав інвалідів та осіб з інтелектуальною недостатністю» підготувала цикл публікацій для осіб з інтелектуальними порушеннями та їх родин по роз'ясненню Конвенції ООН про права інвалідів.

В Україні практично відсутня системна робота щодо залучення людей з інвалідністю до роботи в державному секторі в якості консультантів, експертів при розробці державних програм, стратегій, в якості фахівців для аналізу та моніторингу законодавчих ініціатив.

Рекомендації Комітету

Комітет наполегливо рекомендує державі-учасниці прийняти підхід, заснований на правах людей з інвалідністю, в усіх її законах, політиках та рішеннях. Він також спонукає державу-учасницю займатися підготовкою та підвищенням поінформованості політиків, фахівців та суспільства в цілому стосовно прав осіб з інвалідністю на підставі Конвенції та Факультативного протоколу до неї.

Що може зробити держава:

- ✓ Включити нові підходи до питань інвалідності, інформацію щодо Конвенції про права інвалідів та Факультативного протоколу до програм курсів підвищення кваліфікації державних службовців, фахівців, які працюють із людьми з інвалідністю.
- ✓ Включити в атестаційні умови для державних службовців знання Конвенції ООН про права інвалідів.
- ✓ Внести зміни в програми/курси навчальних закладів усіх рівнів з метою формування нових підходів до питань інвалідності та впровадження соціально-правової моделі інвалідності.
- ✓ Верховна Рада України має забезпечити імплементацію положень Конвенції в законодавство України. Це здійснюється при консультуванні із людьми з інвалідністю або організаціями, що їх представляють, у процесі законотворчої роботи, враховуючи участь людей з розумовими та психічними порушеннями та дітей з інвалідністю.
- ✓ Запровадити парламентський контроль за виконання Конвенції про права інвалідів.
- ✓ Забезпечити виконання Державної цільової програми «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів» (включаючи відповідне фінансове забезпечення). Забезпечити розробку щорічного звіту щодо виконання Національного плану дій з урахуванням якісних індикаторів оцінювання. За наслідками розгляду звіту здійснювати перегляд плану заходів.
- ✓ Провести міжвідомчі наради з метою донесення інформації про зауваження та рекомендації Комітету ООН з прав людей з інвалідністю та вироблення спільних стратегій.
- ✓ Підготувати план дій щодо виконання рекомендацій Комітету. Оприлюднити його на сайтах міністерств та відомств, місцевих органів влади. Залучити до розробки громадські організації людей з інвалідністю. Забезпечити моніторинг його виконання.
- ✓ Здійснити оцінку існуючих державних програм (національного, обласного рівнів) та їх фінансування з метою вдосконалення, оптимізації ресурсів та включення питань інвалідності. Інформацію щодо проведеного аналізу зробити доступною для громадськості.
- ✓ Здійснити аналіз та оприлюднити інформацію щодо міжнародних програм допомоги, які надходять в Україну, та проаналізувати, як вони враховують питання людей з інвалідністю.
- ✓ Забезпечити інформаційну доступність державних сайтів для незрячих та слабоворих людей.
- ✓ Внести зміни до законодавчих та підзаконних актів та забезпечити відповідними ресурсами залучення осіб з інвалідністю як експертів для формування та реалізації державної політики.

Що можуть зробити громадські організації людей з інвалідністю:

- ✓ Проводити просвітницькі кампанії щодо підвищення відповідальності посадових осіб за виконання Конвенції ООН про права людей з інвалідністю.

✓ Пропагувати зауваження та рекомендації Комітету ООН серед людей з інвалідністю, в тому числі тих, що перебувають у державних закладах опіки, місцях позбавлення волі; персоналу таких закладів; громадських організацій, засобів масової інформації.

✓ Співпрацювати з державними інституціями щодо розробки плану дій на виконання Рекомендацій Комітету ООН з прав людей з інвалідністю.

✓ Брати участь в розробці політик / стратегій / законів.

✓ Здійснювати моніторингову та аналітичну діяльність щодо виконання державних програм, чинного законодавств, міжнародних програм допомоги.

✓ Запровадити громадський контроль за виконанням Державної цільової програми «Національний план дій щодо виконання Конвенції ООН про права інвалідів» та відповідних місцевих планів заходів.

✓ Проводити інформаційно-виховні заходи у навчальних закладах з метою роз'яснення положень Конвенції.

✓ Сприяти розповсюдженню інформації про права людей на телебаченні з використанням перекладу на жестову мову.

✓ Порушувати питання забезпечення прав людей з інвалідністю в засобах масової інформації та пропонувати шляхи їх вирішення з урахуванням підходу, заснованого на правах людини.

✓ Брати участь в якості експертів у розробці навчальних програм / курсів з питань інвалідності.

✓ Провести громадську експертизу виконання Державної цільової програми «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів», громадські експертизи відповідних місцевих планів заходів.

✓ Упровадити процедуру Факультативного протоколу.

✓ **Почати з себе та свого місця роботи.** *Змінити ставлення до питань інвалідності; надавати інформацію в доступних форматах, захищати права людей з інвалідністю.*

Стаття 5. Рівність і недискримінація

Проблема

В Україні 06.09.2012 р. вступив у силу Закон «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» № 5207-VI,³ де в поняття «дискримінації» вписано: «за ознакою інвалідності». Але наявність законодавства ще не означає його виконання. Люди з інвалідністю дискримінуються на підставі інвалідності в різних сферах: медицині, освіті, працевлаштуванні, участі в праві голосувати, доступі до правосуддя тощо. На використання принципу розумного пристосування акцентується увага

³ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5207-vi>.

лише у сфері трудових відносин.⁴ Терміни «дискримінація за ознакою інвалідності» та «розумне пристосування» внесено до Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні».⁵ Водночас, у законодавстві відсутня відповідальність за незабезпечення розумного пристосування. Не здійснюється просвітницька робота серед посадових осіб з питань впровадження розумного пристосування в різних сферах. Правозахисна спільнота звертає увагу на проблему регламентування законодавством відповідальності за дискримінацію. Так, до Кримінального кодексу України (ст. 161) внесено доповнення щодо кримінальної відповідальності за дискримінацію за ознакою інвалідності.⁶ Ця стаття практично не працює, оскільки передбачає доведення мотиву. Органами влади не ведеться статистика стосовно проявів дискримінації за ознакою інвалідності. Перешкодами для реалізації права людьми з інвалідністю оскаржувати у суді факти дискримінації все ще залишається архітектурна та інформаційна недоступність судів, відсутність розумного пристосування та інше.

Рекомендації Комітету

Комітет закликає державу-учасницю посилити законодавство таким чином, щоб принцип розумного пристосування поширювався на всі сфери життя, а його незабезпечення каралося законом. Державі-учасниці наполегливо рекомендується вжити всіх необхідних заходів, включаючи навчання працівників судових органів і підвищення професіоналізму осіб з інвалідністю та їх організацій, сприяти використанню ними засобів правового захисту осіб з інвалідністю, які стикаються з дискримінацією та нерівністю. Крім того, державі-учасниці рекомендується закріпити на законодавчому рівні відповідні механізми і включити до своїх програм заходи, спрямовані на попередження та захист від різних форм дискримінації.

Що може зробити держава:

- ✓ Внести зміни в законодавство та посилити відповідальність за незабезпечення розумного пристосування як прояву дискримінації.
- ✓ Запровадити навчання працівників судових органів з питань розумного пристосування, доступності та міжнародних підходів до питань інвалідності.
- ✓ Міністерствам та відомствам, місцевим органам влади спільно з громадськими організаціями людей з інвалідністю здійснити аналіз проявів дискримінації за ознакою інвалідності в різних сферах життєдіяльності. Представити цей аналіз громадськості.
- ✓ Забезпечити виконання Закону «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».
- ✓ Внести зміни до законодавства щодо збільшення санкцій за дискримінацію, в тому числі за ознакою інвалідності.

⁴ Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні». // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5207-17>

⁵ Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні». // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/875-12>

⁶ Кримінальний кодекс України. // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

✓ Невідкладно вжити заходів (прийняття відповідних законодавчих та підзаконних актів, ресурсного забезпечення), спрямованих на виконання рішень судів, винесених проти держави.

✓ Здійснити антидискримінаційну експертизу чинного законодавства, підзаконних актів, державних та місцевих програм.

✓ Підготувати роз'яснення судам щодо принципів, критеріїв та форм розумного пристосування.

✓ Забезпечити у законодавстві національних та місцевих програм заходи із запобігання і протидії множинній дискримінації та введення відповідних позитивних дій щодо осіб з інвалідністю (осіб з мультиінвалідністю, внутрішньопереміщених осіб, жінок, дітей, національних меншин, представників ЛГБТ-спільноти).

Якщо особа перебуває під вартою і є відмова в розумному пристосуванні, то Комітет зауважує, що це може розглядатись як форма дискримінації, а в деяких випадках – як одна з форм тортур і жорстокого поводження.

Що можуть зробити громадські організації людей з інвалідністю:

✓ Проводити просвітницькі заходи для людей з інвалідністю та організацій, які представляють їх інтереси з питань запобігання дискримінації.

✓ Проводити просвітницьку кампанію щодо заохочення осіб з інвалідністю відстоювати порушені права та випадки дискримінації через звернення до суду.

✓ Проводити моніторинги щодо ситуації з дискримінацією людей з інвалідністю в різних сферах. Забезпечувати їх публічне обговорення.

✓ Представляти та відстоювати інтереси людей з інвалідністю при розробці політик / програм / законів з метою усунення питань дискримінації.

✓ Співпрацювати з міжнародними організаціями з питань дотримання міжнародних стандартів недискримінації та виконання Конвенції про права інвалідів.

✓ Готувати звіти в Комітети ООН, європейські інституції щодо проявів дискримінації людей з інвалідністю.

✓ Співпрацювати із засобами масової інформації з метою широкого інформування громадськості щодо існуючих проявів дискримінації.

✓ Проводити семінари / лекції для працівників судової системи з питань дискримінації за ознакою інвалідності.

✓ Делегувати своїх представників до складу консультативно-дорадчих органів з питань запобігання та протидії дискримінації у разі їх утворення при державних органах та органах місцевого самоврядування.

✓ Представляти в судах інтереси особи з інвалідністю, стосовно якої було застосовано дискримінацію.

✓ Проводити громадську антидискримінаційну експертизу проектів законодавчо-нормативних актів, чинних програм.

✓ **Почати з себе.** Дотримуватись принципів недискримінації в політиці своєї організації. Проводячи заходи, де будуть присутні особи з різною формою інвалідності, переконайтесь, що приміщення є архітектурно доступним. Забезпечте можливість отримання людьми з інвалідністю інформації про вашу організацію (захід, кампанію) у доступному форматі.

Стаття 6. Жінки з інвалідністю

Проблема

Жінки та дівчата з інвалідністю нерідко зазнають дискримінації і не завжди можуть скористатися своїми правами. Особливо це стосується жінок з психічними та розумовими порушеннями, які перебувають у соціальних закладах опіки та в сім'ях. За весь час незалежності нашої держави не було підготовлено жодної доповіді про становище жінок з інвалідністю в Україні. Не існує державних офіційних даних щодо насильства над жінками з інвалідністю. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї»⁷ не передбачає спеціальних процедур щодо врахування особливостей жінок з інвалідністю. Статистика щодо гендерного насильства стосовно до даної цільової групи відсутня, тому неможливо проаналізувати реальний стан справ.

Доводиться констатувати, що в Україні відсутні окремі програми, спрямовані на захист прав жінок та дівчат з інвалідністю, які зазнали насильства. У більшості регіонів України є заклади, які можуть надавати соціальні послуги жінкам, що постраждали від насильства в сім'ї, включаючи надання тимчасового притулку, але жінки з інвалідністю отримати там послуги не можуть. Більшість таких закладів належить до комунальної або державної власності, їх основними різновидами є центри соціально-психологічної допомоги і соціальні центри матері та дитини.

Серед чинників, які обмежують доступ постраждалих жінок до цих центрів, є стан здоров'я жінок. Згідно з типовим Положенням, на основі якого функціонує чимало кризових центрів, жінки із значними проблемами зі здоров'ям не можуть бути їх клієнтками.

Частково – вік клієнтки. Згідно із Положенням про цей вид закладів вік їх клієнток може становити від 18 до 35 років.

Проведений на замовлення Фонду народонаселення ООН⁸ аналіз свідчить, що в переважній більшості центрів перепорою для клієнток щодо влаштування є наявність психічного захворювання і соціально-небезпечних хвороб, інвалідність або хвороба, що потребує стороннього догляду (понад 75 %). Тобто жінки з інвалідністю у разі необхідності не мають доступу до кризових центрів.

3 роз'яснень Комітету щодо реалізації статті 6 Конвенції

«...Не всі статті Конвенції мають прямі посилання на жінок з інвалідністю, однак, потрібно розуміти, що це не може бути приводом для ігнорування гендерних аспектів у реалізації цих статей. Стаття 6 має горизонтальний ефект на всі інші статті даного міжнародного договору.

У статті 6 пункту 2 держави-учасниці отримують гнучкість у визначенні того, як найкращим чином досягти мети Конвенції – прийняти «всі належні заходи». Вони можуть бути законодавчі, освітні, адміністративні, культурні, політичні та інші. Захо-

⁷ <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2789-14>.

⁸ Аналітичний звіт за результатами соціологічного дослідження «Доступність соціальних послуг жінкам, які постраждали від насильства». Підготовлено на замовлення Фонду народонаселення ООН (ФН ООН), К, 2014 рік <http://mlsp.kmu.gov.ua/document/166748/2.doc>

ди «доречні», якщо вони забезпечують досягнення мети: забезпечення та реалізація прав жінок з інвалідністю, викладених у Конвенції. Заходи можуть бути тимчасовими або довгостроковими і повинні подолати де-юре і де-факто нерівність.

Після ратифікації держави-учасники повинні негайно вживати заходів для реалізації статті 6. «Ці кроки мають бути усвідомленими, добре спланованими і обов'язково включати консультації з жінками та дівчатами з інвалідністю...»

Рекомендації Комітету

Комітет рекомендує державі-учасниці вжити всіх необхідних заходів для проведення негайного й ефективного розслідування всіх повідомлень про торгівлю людьми, сексуальне насильство та експлуатацію жінок і дівчат з інвалідністю в спеціальних закладах, притягнення до відповідальності й покарання злочинців, а також вжити заходів для надання засобів захисту жертвам таких злочинів. Комітет також рекомендує державі-учасниці забезпечити врахування ситуації жінок та дівчат з інвалідністю в усіх її політиках і законодавстві про гендерну рівність та боротьбу з гендерним насильством. Крім того, Комітет наполегливо рекомендує державі-учасниці переглянути свої нормативні стандарти для надання доступу всім жінкам та дівчатам з інвалідністю, в тому числі фізичного доступу, до притулків та послуг, спрямованих на допомогу жертвам домашнього насильства.

Що може зробити держава:

- ✓ Спільно з громадськими організаціями провести моніторинг / аналіз ситуації щодо забезпечення прав жінок та дівчат, які перебувають в державних закладах опіки. Оприлюднити інформацію для громадськості. За наявності проблем розробити поетапний план дій щодо їх розв'язання.

- ✓ Внести зміни до статистичних даних стосовно гендерного насильства щодо жінок з інвалідністю.

- ✓ Внести зміни до законодавчо-нормативних актів, а також до Положення про центри соціально-психологічної допомоги з усунення дискримінаційних норм щодо жінок з інвалідністю, які постраждали від насильства в сім'ї.

- ✓ Провести навчання для фахівців державних закладів опіки, кризових центрів щодо забезпечення розумного пристосування та надання допомоги жінкам та дівчатам з інвалідністю. Залучити до навчання експертів, а саме жінок з інвалідністю.

- ✓ Забезпечити проведення аудитів архітектурної доступності державних закладів опіки (в тому числі будинків-інтернатів), кризових центрів. Залучити до діяльності експертів від громадських організацій людей з інвалідністю. Підготувати поетапний план дій усунення фізичних та інформаційних бар'єрів.

- ✓ Підготувати державну доповідь щодо реалізації та забезпечення прав жінок з інвалідністю в Україні та їх інтеграції в суспільство, залучивши до її підготовки організації людей з інвалідністю.

- ✓ Забезпечити врахування проблем жінок з інвалідністю під час розробки державних програм та законодавчо-нормативних актів. Залучити експертів від громадських організацій людей з інвалідністю.

- ✓ Забезпечити розслідування повідомлень про торгівлю людьми, сексуальне насильство та експлуатацію щодо жінок та дівчат з інвалідністю, в тому числі в державних закладах.

- ✓ Здійснити аналіз існуючих державних програм (національного, місцевого рівнів) та включити питання дотримання прав жінок з інвалідністю до їх реалізації. Забезпечити їх фінансування.

- ✓ Забезпечити збір статистичних даних щодо різних аспектів людей з інвалідністю в розбивці за статтю.

- ✓ Забезпечити підтримку жінкам з інвалідністю в реалізації їх прав та обов'язків по вихованню дітей. Інтереси дитини повинні бути пріоритетними.

- ✓ Забезпечити доступ до правосуддя і захисту від насильства та жорстокого поводження.

- ✓ Забезпечити навчання державних службовців профільних інституцій щодо питань дотримання прав жінок з інвалідністю.

- ✓ Забезпечити проведення консультацій з жінками з інвалідністю та організаціями, що їх представляють, у процесі законотворчої діяльності.

- ✓ Здійснити переклад Рекомендацій Комітету щодо виконання статті 6 Конвенції ООН про права інвалідів.

Що можуть зробити громадські організації людей з інвалідністю:

- ✓ Проводити просвітницьку роботу серед жінок та дівчат з інвалідністю щодо забезпечення їх прав.

- ✓ Надавати консультації дівчатам та жінкам з інвалідністю, в тому числі жінкам із сільської місцевості.

- ✓ Проводити просвітницьку роботу, застосовуючи принцип «рівний-рівному», з питань репродуктивного здоров'я, сексуального життя, насильства, жорстокого поводження.

- ✓ Проводити навчання для фахівців, які працюють у державних інституціях з питань дотримання прав жінок з інвалідністю.

- ✓ Проводити круглі столи, семінари, тренінги для жінок та дівчат з інвалідністю щодо роз'яснення положень Конвенції ООН про права інвалідів.

- ✓ Довести до відома громадськості зауваження та Рекомендації Комітету щодо реалізації прав жінок та дівчат з інвалідністю.

- ✓ Проводити моніторинги / аналізи дотримання прав жінок з інвалідністю, забезпечувати публічне їх представлення.

- ✓ Налагодити співпрацю з організаціями, які відстоюють інтереси жінок, для проведення спільних кампаній адвокати, в тому числі з питань протидії домашньому насильству.

- ✓ Заохочувати дівчат та жінок з інвалідністю до освіти і працевлаштування.

- ✓ Співпрацювати із засобами масової інформації для створення позитивного іміджу жінок та дівчат з інвалідністю.

- ✓ Сприяти залученню жінок з інвалідністю до здобуття освіти, роботи в державних структурах, навчальних закладах.
- ✓ Заохочувати жінок з інвалідністю, чий права були порушені, до використання процедури Факультативного протоколу.
- ✓ **Почати з себе та організації, яку представляю. Що я знаю про проблеми жінок з інвалідністю і як я можу допомогти їх вирішувати на своєму рівні?**

Стаття 7. Діти з інвалідністю

Проблема

Конституція України, законодавчо-нормативні акти, міжнародні угоди, ратифіковані Україною, гарантують рівність прав дітей, в тому числі і дітей з інвалідністю. Після ратифікації Конвенції ООН про права інвалідів державою було ініційовано прийняття нових законодавчо-нормативних актів, які спрямовані на реалізацію прав дітей з інвалідністю, їх соціальний захист.

Громадські організації відзначають позитивність цих кроків, але поряд з цим стурбовані ситуацією щодо невиконання чинного законодавства та його декларативністю.

Стурбованість викликає реалізація прав дітей з інвалідністю на освіту, надання якісних медичних послуг, реабілітацію, дозвілля та інше.

Відсутність інформації про можливість розвитку дитини, механізмів соціального захисту, надання якісних послуг на рівні громади, фінансова скрута родин, в яких виховуються діти з інвалідністю, призводить до того, що батьки віддають своїх дітей на виховання в державні заклади соціального захисту або відмовляються від них уповноважених будинках.

Відсутній системний підхід до впровадження концепції раннього втручання.

Де-юре відповідальність за реалізацію прав дітей з інвалідністю в Україні покладена на декілька міністерств та відомств, де-факто – формування політики щодо дітей з інвалідністю перекладається на Міністерство соціальної політики.

Між міністерствами та відомствами відсутня міжвідомча координація в реалізації прав дітей з інвалідністю на виконання положень КПІ.

Права дітей з інвалідністю розглядаються лише як певні соціальні гарантії, а дитина як об'єкт соціального захисту з боку держави.

На жаль, відсутня координація і єдине бачення формування політики забезпечення прав дітей з інвалідністю і серед громадських організацій.

Розрізненість стратегій, відсутність єдиного бачення ситуації щодо захисту прав дітей з інвалідністю в різних сферах між всіма «учасниками процесу» призводить до затягування розв'язання проблем, а тому страждають насамперед діти.

Питання деінституалізації не розглядається як комплексний процес всіх дотичних до цієї теми державних інституцій. Хаотичність цього процесу призводить до того, що діти з інвалідністю практично не задіяні в державних програмах усиновлення, створення і підтримки прийомних сімей.

Недостатня поінформованість з питань інвалідності тих сімей, які хочуть усиновити дитину з інвалідністю, відсутність системи надання якісних послуг на рівні громади позбавляє цих дітей права на сім'ю. Українські сім'ї «вагаються» брати таких дітей під опіку та всиновлювати, оскільки вважають, що не зможуть опікуватися дитиною, що це буде «фінансовим та моральним тягарем для сім'ї».

Більшість дітей з інвалідністю, які мають статус сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки, після 18 років переводяться в психіатричні заклади та будинки-інтернати для людей похилого віку, де проживають упродовж життя. Надання соціального житла для цієї групи дітей згідно із законодавством не виконується.

Занепокоєння громадських організацій викликала ситуація із дітьми з інвалідністю із державних закладів опіки, які опинились в зоні військового конфлікту на Сході України. А також ситуація з сім'ями, вимушеними переселенцями, які виховують дітей з інвалідністю та сім'ями, де діти отримали травми під час бойових дій. Забезпечення якісними медичними послугами, ліками, харчуванням, доступність освіти, місце проживання, психологічна підтримка, соціальні виплати – питання, які потребують негайного вирішення.

Під час проведення засідання Комітету для неурядових організацій з виконання КПІ в Україні були присутні міжнародні організації, які мали можливість представити своє бачення ситуації із забезпечення прав дітей у нашій державі. Тому при підготовці рекомендації Комітетом також була врахована їхня позиція.

Рекомендації Комітету

Комітет закликає державу-учасницю забезпечити безпеку всіх хлопчиків та дівчаток з інвалідністю в конфліктних районах усіма можливими засобами, а особливо, щоб мешканці спеціальних закладів були серед пріоритетних груп, які мають евакуюватися в надзвичайних ситуаціях.

Комітет також спонукає державу-учасницю вжити негайних заходів для розслідування повідомлень про сексуальне насильство, експлуатацію та торгівлю хлопчиками і дівчатками в спеціальних закладах, а також притягати до відповідальності та карати винних. Більш того, він рекомендує активізувати зусилля з деінституціоналізації та протягом проміжного періоду забезпечити хлопчиків і дівчаток з інвалідністю, що утримуються в спеціальних закладах, належними умовами для життя, включаючи якісне харчування та можливість приватного життя.

Комітет просить державу-учасницю протягом 12 місяців та у відповідності до статті 35 пункту 2 Конвенції надати інформацію про заходи, вжиті з метою впровадження рекомендацій Комітету, викладених до статті 7 Конвенції.

У 2016 році держава має надати інформацію щодо виконання зауважень по статті 7 КПІ. Громадські організації можуть підготувати свою інформацію з цих питань, яка повинна базуватись на перевірених моніторингових даних за 2015 – 2016 роки.

Що може зробити держава:

✓ За участі громадських організацій людей з інвалідністю внести відповідні зміни в чинне законодавство щодо посилення захисту прав дітей з інвалідністю.

- ✓ Забезпечити за участі громадських організацій контроль за дотриманням прав дітей з інвалідністю, які перебувають у державних закладах опіки.
- ✓ Забезпечити навчання фахівців, які працюють з дітьми з інвалідністю в державних закладах опіки.
- ✓ Забезпечити впровадження системи раннього втручання.
- ✓ Забезпечити координацію всіх зацікавлених інституцій, причетних до питань дітей з інвалідністю з метою впровадження послуг на рівні громади та переведення дітей із спеціальних закладів на проживання в сім'ї.
- ✓ Забезпечити впровадження єдиної національної системи з питань деінституціоналізації з урахуванням міжвідомчого аспекта.
- ✓ Забезпечити законодавчу та фінансову підтримку й якісні стандарти надання послуг для дітей з інвалідністю на місцевому рівні (в громаді), враховуючи дітей переселенців та тих, що отримали травми під час бойових дій.
- ✓ Забезпечити включення питань дітей з інвалідністю / вимушених переселенців до державних програм надання допомоги.
- ✓ Упровадити систему підтримки сім'ї, які виховують дітей з певними функціональними порушеннями, на обласному рівні.
- ✓ Необхідно прийняти принципи інклюзивності та універсального дизайну усіх засобів публічного користування, що створені для дітей.
- ✓ Створити державну систему підтримки дітей з інвалідністю, які досягли повноліття, з метою надання їм можливості самостійно проживати в громаді та бути інтегрованими в суспільство.
- ✓ Залучати до участі при розробці політик / стратегій, перегляді законодавства експертів із числа людей з інвалідністю, батьків, які виховують дітей з інвалідністю, а також дітей з інвалідністю.

Що можуть зробити громадські організації людей з інвалідністю:

- ✓ Сприяти підвищенню публічної свідомості щодо включення дітей з інвалідністю в життя суспільства, зміна ставлення до питань інвалідності. Проводити кампанії національного та обласного рівнів, працювати з батьками в дитячих садках, школах, виступати в засобах масової інформації та ін.
- ✓ Проводити навчання для батьків, які виховують дітей з інвалідністю, з питань правової культури, надання якісних послуг, реалізації права на освіту, соціальний захист, дозвілля тощо.
- ✓ У співпраці з місцевими органами влади здійснювати моніторинг діяльності державних закладів опіки.
- ✓ Входити до опікунських рад державних закладів опіки, в ради при місцевих органах влади, які займаються питаннями дітей.
- ✓ Відстоювати інтереси дітей з інвалідністю та їх сімей в судах при зверненні до державних органів.
- ✓ Консолідуватися з метою вироблення єдиної стратегії / політики з питань деінституціоналізації та представляти її для обговорення в державних інституціях.
- ✓ Брати участь в розробці, обговоренні місцевих соціальних програм та відстоювати інтереси дітей з інвалідністю.

- ✓ Брати участь в публічних дискусіях з питань захисту прав дітей з інвалідністю.
- ✓ Проводити заходи впливу на органи місцевої влади щодо відстоювання прав сімей, які виховують дітей з інвалідністю.
- ✓ Сприяти впровадженню системи раннього втручання.
- ✓ Проводити навчання з метою посилення спроможності громадських організацій, які працюють в інтересах дітей з інвалідністю та їх сімей.
- ✓ Вивчати кращий міжнародний досвід з надання послуг у громаді для сімей, які виховують дітей з певними функціональними порушеннями.
- ✓ Надавати послуги для сімей та дітей.
- ✓ ***Почати з себе та своєї організації. Чи стратегія діяльності відповідає найкращим інтересам дитини? Дізнатись більше про проблеми дітей з інвалідністю.***

Стаття 8. Просвітницько-виховна робота

Проблема

На рівні держави відсутня спланована політика щодо виконання даної статті. В державних структурах не ведеться просвітницька робота з питань інвалідності серед посадових осіб, що призводить до нерозуміння цих питань, а в подальшому до «неправильного» формування стратегій, планів, програм, що надалі створює нові бар'єри в різних сферах життєдіяльності людей з інвалідністю.

Держкомтелерадіо на системній основі не проводить просвітницько-виховну роботу, яка була б спрямована на формування обізнаності щодо прав осіб з інвалідністю, висвітлення питань життєдіяльності людей з інвалідністю згідно із КПІ.

Наявний формальний підхід у системі освіти щодо викладання основ Конвенції ООН про права інвалідів у навчальних закладах.

Стурбованість викликає і відсутність інформування людей з інвалідністю про їх права, в тому числі тих, хто перебуває у в державних закладах опіки, в місцях позбавлення. Не відбувається інформування підопічних психоневрологічних інтернатів про їх права. Крім того, не здійснюються заходи щодо інформування персоналу зазначених закладів у сфері прав людини та міжнародних стандартів їх забезпечення.⁹

Просвітницьку діяльність щодо прав, викладених у Конвенції, проводять у більшості випадків громадські організації.

Рекомендації Комітету

Комітет спонукає державу-учасницю активізувати зусилля з підвищення обізнаності суспільства із правами людей з інвалідністю шляхом проведення громадських кампаній, включення Конвенції до шкільних навчальних програм, програм професійної підготовки державних службовців та фахівців.

⁹ Права осіб із проблемами психічного здоров'я. Відповідність національного законодавства міжнародним стандартам. Аспект забезпечення прав людини у психоневрологічних інтернатах. Аналітичний звіт Української Гельсінської спілки з прав людини. – К., 2015.

Що може зробити держава:

- ✓ Забезпечити виконання указів та законів Президента, постанов Кабінету Міністрів України, відомчих наказів, які регламентують проведення просвітницьких заходів з метою підвищення освіченості суспільства з питань інвалідності, боротьбу зі стереотипами, спонукання засобів масової інформації до висвітлення позитивного образу людей з інвалідністю, що узгоджується із КПІ.
- ✓ Забезпечити включення питань Конвенції про права інвалідів до навчальних програм освітніх закладів.
- ✓ Забезпечити викладання на курсах підвищення кваліфікації державних службовців, фахівців правових питань, викладених у Конвенції ООН про права інвалідів.
- ✓ Забезпечити доступність інформації на державних сайтах для людей з інвалідністю щодо забезпечення та реалізації їх прав, а також з метою надання пояснення до стратегій і програм, прийнятих для реалізації кожного із цих прав.
- ✓ Запровадити онлайн-консультації (питання – відповіді) в міністерствах та відомствах для людей з інвалідністю щодо їх прав.
- ✓ Проводити інформаційні кампанії за участі людей з інвалідністю щодо забезпечення їх прав («Нічого для нас без нас») та висвітлення кращих практик, реалізованих внаслідок ратифікації КПІ.
- ✓ Заохочувати всі органи засобів масової інформації зображувати людей з інвалідністю у такий засіб, що узгоджується з метою Конвенції.
- ✓ Міністерствам та відомствам оприлюднити інформацію щодо Плану дій згідно зі сферою своєї діяльності по виконанню Рекомендацій Комітету ООН з прав людей з інвалідністю.

Що можуть зробити громадські організації людей з інвалідністю:

- ✓ Здійснювати просвітницьку роботу серед людей з інвалідністю із урахуванням статевої належності та віку щодо існуючих стереотипів серед цієї групи населення.
- ✓ Проводити освітні кампанії з метою зміни ставлення суспільства до людей з інвалідністю, пропагувати позитивний внесок людей з інвалідністю в розвиток суспільства (просвітницько-виховні заходи в школах, дитячих садках; акції для студентів; залучення молоді до волонтерської роботи в організаціях, які надають послуги людям з інвалідністю, та ін.).
- ✓ Співпрацювати із засобами масової інформації для проведення спільних інформаційних кампаній.
- ✓ Сприяти залученню до роботи в засобах масової інформації людей з інвалідністю (ведучі, диктори, журналісти, редактори та ін.).
- ✓ Через соціальні мережі сприяти формуванню толерантного ставлення до людей з інвалідністю.
- ✓ Використовувати міжнародні дні ООН (Міжнародний день людей з інвалідністю, Всесвітній день розповсюдження інформації про проблему аутизму, Міжнародний день Білої Тростини, День прав людини, Всесвітній день боротьби з цукровим діабетом та ін.) для привернення уваги до питань людей з інвалідністю та їхнього внеску в розвиток суспільства.

✓ **Почати з себе.** Вживай правильну термінологію з питань інвалідності, дотримуйся етики поведінки з людьми з інвалідністю.

Стаття 9. Доступність

Проблема

Попри наявність в Україні в достатній кількості національних законодавчих та нормативних вимог щодо забезпечення доступності, громадські організації відзначають незначні зрушення у створенні безбар'єрного, а тим паче універсального середовища для усіх громадян.

Виконання державної програми «Безбар'єрна Україна» (2009 р.) та Національного плану дій не відбувається в тих обсягах, які заплановані. В більшості випадків міністерства та відомства формально ставляться до їх виконання.

Однією з причин є відсутність ефективного механізму контролю, корупція, а також відсутність розуміння у посадових осіб соціальної та економічної переваги дотримання принципів доступності та універсального дизайну.

У зв'язку з невиконанням державної програми «Безбар'єрна Україна» та Національного плану дій заклади освіти, охорони здоров'я, соціальної сфери, туризму, спорту та інші залишаються архітектурно недоступними, а відповідальність за ці дії відсутня. В 2015 році завершується програма «Безбар'єрна Україна», і громадські організації стурбовані тим, що не відбулось публічного звіту щодо її виконання.

Недоступність середовища, транспорту – це неможливість для людей з інвалідністю реалізувати свої права нарівні з іншими.

Не приділяється належної уваги питанням безпеки для людей з інвалідністю при плануванні евакуації в надзвичайних ситуаціях, що особливо стало проблемою в зв'язку з воєнними подіями на Сході України. Технічні засоби Системи оповіщення – сигнали тривоги «Увага всім!» недоступні для осіб з порушенням слуху. Заходи цивільного захисту не здатні забезпечити евакуацію людям з інвалідністю (особам з порушенням зору і слуху має хтось – невідомо хто саме – надати допомогу).

Держава не вживає належних заходів впливу на приватний бізнес, який надає послуги для населення в питаннях створення доступності до його будівель і послуг.

За останній рік громадські організації людей з інвалідністю відзначають значні зміни щодо забезпечення доступності та безпеки на транспорті, хоча на приміських, міжміських та міжнародних маршрутах взагалі не існує доступних чи пристосованих автобусів для перевезення осіб у кріслах колісних. За участі Національної асамблеї інвалідів України проведено семінари щодо супроводу та надання допомоги для маломобільних груп населення на різних видах транспорту.

Громадські організації людей з інвалідністю наполягають на внесенні змін в існуючі державні будівельні норми, оскільки вони базуються на медичній, а не соціальній моделі інвалідності.

У державі відсутні дієві засоби впливу і контролю за дотриманням прийнятих законодавчих та нормативних документів щодо доступності середовища для людей з інвалідністю та маломобільних груп населення взагалі. Це стосується як нових об'єктів громадського призначення, починаючи від проектування та будівництва, так і тих об'єктів, які були збудовані давно і нині експлуатуються, де надаються різноманітні послуги населенню.

З набранням чинності в 2011 р. Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» практично нівелювався вплив користувачів через Комітети доступності, які були «голосом громадськості» людей з інвалідністю у вирішенні питань доступності.

Питанням інформаційної доступності для різних нозологій належна увага не приділяється. Фактично лише декілька телеканалів ведуть передачі з дублюванням жестовою мовою або біжучою стрічкою.

Державні сайти не враховують потреби осіб з інвалідністю різних нозологій.

Під час представлення Альтернативного звіту Національна Асамблея інвалідів звернулась до членів Комітету:

Громадські організації людей з інвалідністю звертаються до Комітету ООН з прав людей з інвалідністю з проханням сприяти включенню питань інвалідності до фінансової міжнародної допомоги, яка надходить в Україну у зв'язку з військом конфліктом на Сході України. А саме в частині відновлення інфраструктури, закупівлі транспорту, медичного обладнання тощо.

Рекомендації Комітету

Комітет рекомендує державі-учасниці ефективно здійснювати програму «Безбар'єрна Україна» та вести моніторинг упровадження стандартів доступності шляхом:

а) чіткого визначення органів, які будуть уповноважені здійснювати моніторинг, впровадження їх на всіх рівнях;

б) створення потенціалу та постійного навчання відповідальних за моніторинг;

в) залучення організацій осіб з інвалідністю до впровадження принципів доступності та моніторингу;

г) накладання ефективних санкцій на тих, хто не застосовує стандарти доступності.

Комітет закликає державу-учасницю забезпечити доступ до приміщень, відкритих для громадськості, особам з інвалідністю, в тому числі дітям та глухим і слабочуючим особам, незрячим особам та особам з розумовими та психічними порушеннями, шляхом забезпечення перекладу на жестову мову, оформлення вказівників абеткою Брайля, альтернативної та додаткової комунікації та всіх інших доступних засобів, режимів і форматів комунікації, таких як піктограми. Під час здійснення таких заходів Комітет рекомендує звертатися до його Загального коментаря № 2 (2014) стосовно доступності.

Витяг із Загального Коментаря № 2 (2014) по статті 9. Доступність

«...Важливо відзначити, що проблема доступності розглядається у всій її повноті, включаючи фізичне оточення, транспорт, інформацію, зв'язок і послуги. Люди з інвалідністю повинні мати рівний доступ до всіх товарів, продуктів і послуг, які надаються населенню таким чином, щоб забезпечити їм ефективний і рівний доступ і повагу їх людської гідності. Цей підхід заснований на забороні дискримінації; позбавлення доступу повинно розглядатися як акт дискримінації незалежно від того, чи є вина державної інституції чи приватного бізнесу...

Доступність має враховувати гендерні та вікові аспекти...

Застосування принципу універсального дизайну до всіх нових товарів, продуктів, об'єктів, технологій та послуг повинно забезпечувати рівний і необмежений доступ для всіх потенційних споживачів, у тому числі людей з інвалідністю, таким чином, щоб повністю врахувати людську гідність і різноманіття.

Важливим є забезпечення доступу до інформації.

Необхідно проводити чітке розмежування між зобов'язанням забезпечувати доступ до всіх недавно спроектованих, побудованих або виготовлених об'єктів, інфраструктури, товарів, продуктів і послуг і зобов'язань усунути бар'єри і забезпечувати доступ до існуючого фізичного оточення й існуючого транспорту, інформації та зв'язку, а також послуг, відкритих для населення.

Є зобов'язанням держави дотримуватися принципу розумного пристосування, коли це необхідно...»

Що може зробити держава:

✓ Забезпечити доступність будівель та приміщень, в яких розташовані органи влади та бюджетні установи, та об'єктів транспортної інфраструктури, поштового зв'язку з урахуванням потреб осіб з інвалідністю, забезпечивши їх піктограмами, рельєфним літерно-цифровим або рельєфно-крапковим шрифтом (шрифтом Брайля).

✓ Внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Цивільного кодексу України та інших актів законодавства, у тому числі законів про містобудівну діяльність, щодо:

- визначення органу, який здійснюватиме державний контроль (нагляд) за пристосуванням діючих об'єктів архітектури до потреб людей з інвалідністю;

- передбачення відповідальності за відмову від пристосування об'єктів архітектури до потреб людей з інвалідністю, а також за передачу та використання проектної документації, розробленої з порушенням вимог нормативних документів у частині забезпечення доступності для осіб з інвалідністю;

- посилення відповідальності забудовників, суб'єктів, що проводять експертизу проектів будівництва, здійснюють авторський та технічний нагляд і державний архітектурно-будівельний контроль (нагляд) за недотримання державних будівельних норм у частині забезпечення доступності маломобільних груп населення, у тому числі людей з інвалідністю.

✓ Здійснити аналіз державних будівельних норм, стандартів, чинного законодавства з метою забезпечення доступності для маломобільних груп населення згідно зі статтею 9 КПІ.

✓ Визначити механізм залучення до співпраці громадських організацій людей з інвалідністю в питаннях громадського контролю за створенням безперешкодного середовища для осіб з інвалідністю та введенням в експлуатацію об'єктів будівництва, активізацію діяльності комітетів доступності всіх рівнів.

✓ Зобов'язати навчальні заклади, які займаються підготовкою спеціалістів у сфері забудови наколишнього середовища, доступного транспорту для людей з інвалідністю, запровадити курси з питань інвалідності, універсального дизайну та доступності.

✓ Здійснити моніторинг виконання Плану заходів щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення на 2009 – 2015 роки «Безбар'єрна Україна», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29.07.2009 № 784. Забезпечити публічне обговорення.

✓ Внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Цивільного кодексу України та інших актів законодавства, у тому числі законів про транспорт, щодо:

- визначення органу, який здійснюватиме державний контроль (нагляд) за виробництвом транспорту, пристосуванням транспорту та транспортної інфраструктури відповідно до потреб людей з інвалідністю;

- передбачення відповідальності за виробництво недоступного транспорту, відсутність на маршрутах транспорту загального користування, доступного для осіб з інвалідністю, та за створення недоступного середовища на об'єктах транспортної інфраструктури;

- забезпечення безпеки осіб з інвалідністю на транспорті у разі виникнення ситуації ризику.

✓ Забезпечити, щоб транспортні засоби загального користування, які виготовляються в Україні або ввозяться на митну територію України, були пристосовані для користування особами з інвалідністю із порушенням зору, слуху та із ураженнями опорно-рухового апарату, а також передбачати можливість встановлення зовнішніх звукових інформаторів номера і кінцевих зупинок маршруту, текстових та звукових систем у салоні для оголошення зупинок.

✓ Внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Цивільного кодексу України та інших актів законодавства, у тому числі законів про захист прав споживачів, стандартизацію, технічні регламенти та оцінку відповідності, щодо:

- визначення органу, який здійснюватиме державний контроль (нагляд) за тим, щоб послуги, які надаються населенню (приватними і неприватними юридичними та фізичними особами-підприємцями), враховували потреби осіб з інвалідністю;

- передбачення відповідальності за відмову від врахування потреб осіб з інвалідністю під час надання послуг.

✓ Забезпечити доступність об'єктів українського державного підприємства поштового зв'язку «Укрпошта».

✓ Оприлюднити інформацію щодо наданої міжнародної допомоги та позик на предмет урахування в них питань доступності до послуг, інфраструктури, транспорту для людей з інвалідністю. Оприлюднити інформацію щодо об'єктів, які підпадають під реконструкцію в Донецькій та Луганській областях.

✓ Здійснити офіційний переклад на українську мову Загального Коментаря № 2 (2014) по статті 9. Доступність.

✓ Забезпечити виконання Рекомендацій Комітету ООН з прав людей з інвалідністю. Плани дій розмістити у відкритому доступі на сайтах міністерств та відомств, місцевих органів влади.

Що можуть зробити громадські організації людей з інвалідністю:

✓ Проводити аудити доступності об'єктів, будівель, транспортної інфраструктури.

✓ Проводити моніторинги доступності державних сайтів.

✓ Активізувати діяльність комітетів доступності на національному та обласному рівнях.

✓ Брати участь в обговоренні змін до законодавчо-нормативних актів з питань доступності.

✓ Проводити Дні доступності міст / селищ з метою привернення уваги до питань забезпечення доступності.

✓ Проводити навчання фахівців щодо супроводу та допомоги маломобільних громадян на транспорті.

✓ Проводити навчання для громадських організацій, які працюють в інтересах людей з інвалідністю з метою підвищення їх професійних знань з питань доступності.

✓ Проводити навчання для державних службовців, фахівців, засобів масової інформації з питань універсального дизайну та доступності.

✓ Виступати експертами з питань доступності при розробці політик, стратегій, законодавчих ініціатив.

✓ Провести заходи впливу на органи влади щодо підготовки звіту про виконання Плану заходів щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення на 2009 – 2015 роки «Безбар'єрна Україна», обласних програм забезпечення доступності.

✓ **Почати з себе.** Чи відповідають мої знання з питань доступності та універсального дизайну належним критеріям? Чи відповідає приміщення організації принципам доступності? Проводячи кампанії у сфері доступності (аудит доступності, рекомендації щодо доступності будівлі, транспорту, інфраструктури), слід ураховувати осіб із різними порушеннями.

Стаття 10. Право на життя

Проблема

Держава гарантує право на життя людям з інвалідністю. Це підкріплено міжнародними зобов'язаннями України, а також статтею 27 Конституції, яка говорить, «що ніхто не може бути позбавлений життя» і передбачає також обов'язок держави захищати життя людини.

Громадські організації вважають, що держава не вживає належних заходів для забезпечення права на життя людям з інвалідністю нарівні з іншими – ненадання якісних послуг у сфері охорони здоров'я та реабілітації; ненадання інформації в доступних форматах для незрячих, нечуючих осіб, осіб з розумовими порушеннями; неможливість забезпечити евакуацію в надзвичайних ситуаціях; неналежний догляд дітей з інвалідністю в державних закладах опіки та осіб з інвалідністю в психоневрологічних закладах та ін. – несе загрозу життю для цієї групи громадян.

Особливої уваги потребує забезпечення цього права, якщо ситуація стосується дітей з певними функціональними порушеннями. Нерідко батькам, у яких народилась дитина з вродженими порушеннями, пропонують відмовитись від неї і залишити в дитячому будинку. Це завідомо ставить під загрозу виживання дитини з інвалідністю, оскільки інституціональний догляд ніколи не замінить материнської та батьківської уваги.

Рекомендації Комітету

Комітет спонукає державу-учасницю вжити термінових заходів для захисту дітей з інвалідністю, які залишаються розміщеними в інтернатах, і здійснити кроки для усунення будь-яких ризиків, пов'язаних з торгівлею органами, стосовно дітей з інвалідністю. Комітет також рекомендує здійснювати систематичний моніторинг спеціальних закладів для дітей з інвалідністю.

Що може зробити держава:

- ✓ Здійснювати постійний контроль державних закладів опіки для дітей та дорослих з інвалідністю.
- ✓ Забезпечити надання якісних послуг з догляду, харчування, реабілітації для людей / дітей з інвалідністю, які перебувають у державних закладах опіки.
- ✓ Забезпечити надання якісних послуг у сфері охорони здоров'я для людей з інвалідністю нарівні з іншими. Гарантувати це законодавчо.
- ✓ Забезпечити виконання підписаних та ратифікованих Україною зобов'язань, що стосується надання базових медичних послуг та задоволення потреб у послугах сфери охорони здоров'я для людей з інвалідністю.
- ✓ Забезпечити включення потреб людей з інвалідністю на надання якісних медичних послуг до програм сфери охорони здоров'я, стратегій реформування медичної сфери.
- ✓ Забезпечити надання реабілітаційних послуг на рівні громади.
- ✓ Забезпечити людей з інвалідністю, які проживають у сільській місцевості, своєчасною та якісною медичною допомогою.
- ✓ Упровадити консультативно-інформаційні, психологічні послуги для батьків у пологових будинках. Залучити до співпраці громадські організації.
- ✓ Забезпечити жінкам з інвалідністю доступ до діагностики, лікування та реабілітації. Вибір материнства жінок з інвалідністю має бути дотриманий.
- ✓ Забезпечити доступність інформації на державних сайтах для осіб з інвалідністю, доступність інформації, призначеної для широкого загалу в доступних форматах, що враховують різні форми інвалідності.

Що можуть зробити громадські організації людей з інвалідністю:

- ✓ Надавати консультаційну допомогу батькам, у яких народились діти з певними функціональними порушеннями: гаряча лінія, Інтернет-спілкування (питання – відповіді) та ін.
- ✓ Надавати правову допомогу людям з інвалідністю та їх сім'ям щодо реалізації їх права на життя.
- ✓ Здійснювати моніторинг закладів охорони здоров'я щодо забезпечення якісних послуг для людей з інвалідністю нарівні з іншими; моніторинг доступності інформації для осіб з інвалідністю, в першу чергу на державних сайтах.
- ✓ Здійснювати громадський контроль за наданням послуг у державних закладах опіки.
- ✓ Здійснювати правозахисну діяльність та відстоювати інтереси осіб з інвалідністю в судах.
- ✓ Надавати допомогу, в тому числі особам, що набули інвалідність внаслідок поранень та/або за наслідками проведення антитерористичної операції.

Стаття 11. Ситуація ризику та надзвичайні гуманітарні ситуації

Проблема

У 2013 році був прийнятий Кодекс цивільного захисту України¹⁰. Він передбачає захист, евакуацію, інформування населення, в тому числі осіб з порушенням слуху, зору про надзвичайну ситуацію, але, на жаль, повністю не враховує потреби людей з інвалідністю. Воєнні дії на Сході України продемонстрували, що існуюча державна система не готова була надати допомогу особам з інвалідністю в надзвичайних ситуаціях, і нерідко вони були залишені сам на сам з проблемою. Допомогу надавали громадські та волонтерські об'єднання. Були відсутні механізми інформування про ситуацію та система оповіщення для нечуючих і незрячих осіб; тотальна архітектурна недоступність будівель, бомбосховищ не давала можливості людям з порушенням опорно-рухового апарату скористатись ними. Особливої уваги заслуговували люди з інвалідністю, в тому числі діти, які перебували в лікарнях, у психіатричних закладах та інтернатних установах (системи охорони здоров'я, освіти та соціального захисту населення).

При переїзді громадян з інвалідністю на безпечну територію України виникли проблеми, які залишаються й нині – місця проживання (архітектурно-бар'єрні); неможливість забезпечити медичними послугами, питання працевлаштування, реабілітації, освіти.

Несвоєчасне проведення тендерів на закупівлю ліків, корупція призвели до того, що багато людей не могли і не можуть нині отримати якісну медичну допомогу.

Громадські організації висловлюють занепокоєння тим, що міжнародна допомога, яка надається на відновлення Донецької та Луганської областей, не завжди вра-

¹⁰ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>

ховує принципи універсального дизайну при відновленні міст і сіл та доступності при реконструкції будівель, закупівлі транспорту. Люди з інвалідністю не залучаються як експерти в процес роботи.

За підрахунками Верховного комісара ООН з прав людини, щонайменше 6 116 осіб було вбито та 15 474 поранено з квітня 2014 року. При цьому зазначено, що реальна кількість жертв може бути значно вищою.¹¹

У Заключних зауваженнях стосовно первинного звіту України:

Комітет просить державу-учасницю, протягом 12 місяців та у відповідності до статті 35 пункту 2 Конвенції надати інформацію про заходи, вжиті з метою впровадження Рекомендацій Комітету, викладених до статті 11.

Це означає, що у 2016 році держава має надати інформацію про конкретні заходи, які здійснені на виконання рекомендацій Комітету по статті 11.

Громадські організації також можуть надсилати свої коментарі.

Рекомендації Комітету

Комітет наполягає на тому, щоб держава-учасниця, в тому числі на місцевому рівні, здійснила всі необхідні кроки для сприяння захисту, в тому числі евакуації, осіб з інвалідністю, які наразі залишаються в конфліктних районах країни, та забезпечила доступ і включення всіх осіб з інвалідністю до механізмів реагування на надзвичайні ситуації та планів евакуації. Зокрема, він закликає державу-учасницю зробити пріоритетними осіб з інвалідністю в своїх планах евакуації, у тому числі шляхом навчання залученого персоналу.

Крім того, Комітет рекомендує зробити питання інвалідності основним напрямом в усіх каналах гуманітарної допомоги та залучити організації осіб з інвалідністю до визначення пріоритетів у розподілі допомоги.

Комітет спонукає державу-учасницю здійснити всі необхідні заходи для систематичної реєстрації внутрішньопереміщених осіб з інвалідністю та забезпечити належні умови для життя.

Що може зробити держава:

✓ Забезпечити створення системного підходу для захисту людей з інвалідністю та маломобільних груп населення в ситуаціях ризику, включаючи збройні конфлікти, надзвичайних гуманітарних ситуацій та стихійного лиха.

✓ Підготувати звіт для Комітету ООН з прав людей з інвалідністю щодо виконання статті 11 КПІ та Рекомендації Комітету до Первинного звіту України (2016 р.).

✓ Забезпечити виконання законодавства щодо реалізації прав внутрішньопереміщених осіб, у тому числі з інвалідністю.

✓ Забезпечити включення питань інвалідності до всіх програм швидкого реагування, надання міжнародної гуманітарної допомоги. Оприлюднити інформацію на державних сайтах.

¹¹ <http://www.unian.ua/war/1068620-on-kilkist-zagiblih-na-donbasi-perevischila-6100-osib.html>

✓ Внести зміни до Кодексу цивільного захисту України, законів України «Про правовий режим воєнного стану», «Про правовий режим надзвичайного стану», «Про боротьбу з тероризмом» та у разі потреби – до інших законів щодо надання необхідної допомоги людям з інвалідністю, зокрема з порушенням органів зору, слуху, опорно-рухового апарату, з розумовою відсталістю, психічними розладами, та іншим маломобільним групам населення (їхнім родичам) у разі виникнення та/або загрози виникнення надзвичайних ситуацій.

✓ Розробити та затвердити нормативно-правовий акт щодо визначення порядку інформування (оповіщення) людей з інвалідністю, зокрема з порушенням органів зору, слуху, опорно-рухового апарату, з розумовими та психічними порушеннями, та інших маломобільних груп населення про надзвичайні ситуації чи загрозу їх виникнення та відповідні правила поведінки за таких обставин.

✓ Розробити та затвердити нормативно-правовий акт щодо затвердження порядку вивезення з району проведення антитерористичної операції дітей та повнолітніх осіб, які перебувають під опікою та піклуванням, у разі неможливості – отримати на таке вивезення дозвіл опікуна або піклувальника.

✓ Розробити та затвердити нормативно-правовий акт щодо визначення порядку організації та здійснення супроводу людей з інвалідністю, зокрема з порушенням органів зору, слуху, опорно-рухового апарату, з розумовими та психічними порушеннями, та інших маломобільних груп населення, які самотньо чи самотньо проживають у зоні надзвичайної ситуації або зоні можливого ураження, а також багатодітних сімей і сімей, у складі яких є члени сім'ї, що не можуть самотньо рухатися.

✓ Запровадження системи тренінгів для працівників системи цивільного захисту, а також закладів пенітенціарної системи, охорони здоров'я, освіти та соціального захисту, в яких перебувають люди з інвалідністю, зокрема з порушенням органів зору, слуху, опорно-рухового апарату, з розумовими та психічними порушеннями, та інші маломобільні групи населення, за навчальною програмою щодо надання таким категоріям осіб допомоги в разі виникнення та/або загрози виникнення надзвичайних ситуацій.

✓ Розробити та затвердити нормативно-правовий акт щодо визначення порядку евакуації людей з інвалідністю, зокрема з порушенням органів зору, слуху, опорно-рухового апарату, з розумовими та психічними порушеннями, та інших маломобільних груп населення (їхнім родичам), у тому числі тих, які перебувають у закладах пенітенціарної системи, охорони здоров'я, освіти та соціального захисту, із зони надзвичайної ситуації або зони можливого ураження населення з передбаченням, що їх переселення здійснюється в пристосовані до їх потреб (максимально доступні) приміщення та будинки.

✓ Розробити та затвердити нормативно-правовий акт з метою врегулювання питання здійснення розселення осіб з інвалідністю і дітей з інвалідністю, які переміщуються з тимчасово окупованої території та/або районів проведення антитерористичної операції, у приміщення установ та закладів, пристосованих для обслуговування таких осіб, на визначений строк.

✓ Включити до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньопереміщених осіб відомості про особливі потреби вимушених переселенців з інвалідністю.

✓ Міністерству охорони здоров'я запровадити звітність щодо встановлення особам інвалідності внаслідок травм, захворювань, каліцтва, отриманих унаслідок надзвичайних ситуацій.

✓ На рівні місцевих органів влади створити облік послуг, які можуть бути надані переміщеним особам з інвалідністю, та особам, які отримали ураження.

✓ Забезпечити інформування населення в надзвичайних ситуаціях на державних та приватних інформаційних каналах (телебачення, радіо). Використовувати мову жестів, спрощену мову та піктограми.

✓ Забезпечити тимчасово переміщених осіб, у тому числі з інвалідністю, ліками, засобами гігієни. Ввести відповідальність посадових осіб за несвоєчасне проведення тендерних процедур на закупівлю медичних препаратів. Тендерні процедури проводити за участі «профільних» громадських організацій.

✓ Місцевим органам влади залучати людей з інвалідністю до відбудови житла, використовувати їх експертні знання для забезпечення архітектурної доступності будівель.

✓ Використовувати принципи універсального дизайну для відновлення інфраструктури на Сході України.

✓ Запровадити курси для фахівців профільних служб з питань надання допомоги під час евакуації осіб з інвалідністю.

✓ Гарантувати доступність навчання для осіб з інвалідністю за місцем тимчасового проживання. Підтримати, за потреби, можливість навчання мовою жестів.

✓ Прийняти державну програму щодо забезпечення житлом внутрішньопереміщених осіб, у тому числі з інвалідністю, які вирішили змінити своє місце проживання.

✓ Вдосконалити з урахуванням потреб осіб з інвалідністю Тимчасовий порядок контролю за переміщенням осіб, транспортних засобів та вантажів (товарів) через лінію зіткнення у межах Донецької та Луганської областей, передбачивши позачерговий пропуск людей, які мають інвалідність, та їх супроводжуючих осіб, членів родини (незалежно від того, пересуваються вони на транспортному засобі чи ні).

✓ Інформувати на першому блокпості (перед головним) стосовно наявності людей з інвалідністю (можливо, через рацію) та сприяти їх проїзду (в тому числі із супроводжуючими особами, членами родини) позачергою.

✓ Розглянути можливість пропуску людей з інвалідністю та їх супроводжуючих осіб, членів родини через блокпости, які проїжджають мешканці прилеглої території (вони мають прописку селища чи міста, що знаходиться близько блокпосту).

✓ Розміщувати на сайтах інформацію про наявність на пропускних пунктах (блокпостах) спрощеного та позачергового механізму пропуску людей з інвалідністю та їх супроводжуючих осіб, членів родини, поліпшених умов для таких осіб.

✓ Розглянути можливість доповнення Форми заяви у «Реєстрі дозволів для переміщення осіб в районі проведення АТО» полем із зазначенням наявності у заявника

(його дитини) інвалідності (серію та номер «Довідки до акта огляду МСЕК» – для повнолітніх, довідки ЛКК – для неповнолітніх) та необхідності його супроводу (ПІБ супроводжуючої особи).

- ✓ Встановити навколо місць очікування для проходження пропускних пунктів і блокпостів інформаційні стенди, роздати посадовим особам, які забезпечують пропуск, інформаційні матеріали стосовно спрощеного та позачергового механізму пропуску людей з інвалідністю та їх супроводжуючих осіб, членів родини.

- ✓ Запровадити на гарячій телефонній лінії зворотний зв'язок, який буде працювати (про це дуже просять люди).

- ✓ Підвищити технічні можливості електронної системи надання дозволів фізичним особам для пришвидшення спроможності завантаження документів.

- ✓ Обладнати пропускні пункти і блокпости біотуалетами, лавками для сидіння, забезпечити наявність там питної води та медичних працівників. У холодну пору року обладнати пункти обігріву.

Що можуть зробити громадські організації людей з інвалідністю:

- ✓ Надавати консультативну, психологічну допомогу внутрішньопереміщеним особам.

- ✓ Отримувати та надавати гуманітарну допомогу.

- ✓ Вести облік внутрішньопереміщених осіб з інвалідністю, що проживають на території, на яку розповсюджується діяльність організації з метою надання їм допомоги.

- ✓ Залучатись як експерти до підготовки фахівців з надання допомоги особам з інвалідністю в надзвичайних ситуаціях.

- ✓ Використовувати сайти організацій та соціальні мережі для розповсюдження термінової, «доступної» інформації.

- ✓ Брати участь в обговоренні законопроектів, що стосуються забезпечення прав внутрішньопереміщених осіб, у тому числі з інвалідністю.

- ✓ Співпрацювати з міжнародними та національними організаціями для координації діяльності та надання допомоги внутрішньопереміщеним особам, у тому числі з інвалідністю.

- ✓ Сприяти працевлаштуванню внутрішньопереміщених осіб з інвалідністю.

- ✓ Підготувати звіт у 2016 році та надіслати його в Комітет ООН з прав людей з інвалідністю щодо виконання статті 11 КПІ.

- ✓ Здійснювати моніторинг виконання статті 11 КПІ та чинного законодавства.

- ✓ Промоніторити існуючі державні програми надання допомоги внутрішньопереміщеним особам, включаючи їх фінансове забезпечення.

- ✓ Долучатись до волонтерських програм щодо захисту прав та надання допомоги внутрішньопереміщеним особам з інвалідністю та особам, що набули інвалідність внаслідок військових дій на Сході України.

- ✓ **Почати з себе. Не буди байдужим.**

Стаття 12. Рівність перед законом

Проблема

Принцип рівності, задекларований у статті 12 Конвенції, є одним з головних принципів, на основі якого повинна базуватися державна політика та реалізуватися будь-які правовідносини. Вимога щодо забезпечення рівності однаковою мірою стосується усіх людей, у тому числі з інвалідністю.

Зобов'язання за Конвенцією щодо забезпечення рівності стосуються усіх без винятку категорій осіб з інвалідністю. Не є винятком й особи з інвалідністю, які не здатні усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними. Лише два роки тому проблему забезпечення, захисту та охорони їх прав було актуалізовано в державній політиці щодо осіб з інвалідністю.

Залишення поза увагою питань осіб з інвалідністю з інтелектуальними та психосоціальними порушеннями спричинило ситуацію, за якої і законодавство, і практика його реалізації майже не враховують прав та законних інтересів цих людей.

В Альтернативному звіті до Комітету ООН Всеукраїнська громадська організація «Коаліція захисту прав інвалідів та осіб із інтелектуальною недостатністю» (далі – ВГО «Коаліція») відмічала, що: «У відповідності до Цивільного кодексу України, визначення людини недієздатною та призначення опікунства є єдиним гарантованим законом механізмом захисту прав та інтересів повнолітніх громадян з інтелектуальними та психосоціальними розладами. Однак цивільна недієздатність та опіка означає перетворення людини на об'єкт, а не суб'єкт цивільної взаємодії: його/її підпис стає недійсним, відтак особа не може офіційно висловити власну точку зору про медичне лікування чи догляд, не може подати заяву про прийом на роботу, виконати будь-які фінансові операції, подати заяву до суду чи до інших органів влади, укласти шлюб тощо. Залишається лише тіло, і державна система соціального захисту турбується про тіло, розум людини втрачає визнання, усі рішення приймаються опікуном».

Рекомендації Комітету

Комітет закликає державу-учасницю замінити своє законодавство про опіку та піклування механізмами підтриманого прийняття рішень та ліквідувати будь-яке позбавлення правоздатності, як повне, так і часткове, стосовно всіх осіб з інвалідністю. Крім того, Комітет рекомендує державі-учасниці повністю гармонізувати свої положення із статтею 12 Конвенції, як це передбачено в Загальному коментарі № 1 Комітету, та визнати повну правоздатність усіх осіб з усіма типами інвалідності.

Витяг із Загального коментаря № 1 по статті 12 КПІ

«...Стаття 12 Конвенції встановлює, що всі люди з інвалідністю володіють повною правоздатністю. Протягом всієї історії у правоздатності відмовлялося багатьом групам, у тому числі жінкам (особливо після заміжжя) і етнічним меншинам. Проте люди з інвалідністю залишаються групою, якій найчастіше відмовляється у правоздатності в правових системах по всьому світу.

Право на рівність перед законом припускає, що правоздатність є універсальною особливістю, властивою всім людям у силу приналежності до людського роду, і повинна дотримуватися по відношенню до осіб з інвалідністю.

Правоздатність є невід'ємним елементом здійснення громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав. Вона набуває особливого значення для людей з інвалідністю, коли їм необхідно зробити важливі рішення, що стосуються їх здоров'я, освіти, роботи.

Відмова особам з інвалідністю у правоздатності в багатьох випадках призводить до позбавлення їх багатьох основних прав, у тому числі права голосувати, права одружуватися і створювати сім'ю, репродуктивних прав, батьківських прав, права на інтимні стосунки і медичне лікування, а також права на свободу.

Всі особи з інвалідністю, включаючи осіб з фізичними, розумовими, інтелектуальними або сенсорними порушеннями, можуть постраждати у зв'язку з відмовою в правоздатності.

Правоздатність і психічна дієздатність є двома різними поняттями. Правоздатність означає здатність володіти правами та обов'язками (правовий статус) і здійснювати ці права та обов'язки (дієздатність). Вона виступає ключовим елементом, що дає доступ до реальної участі в житті суспільства. Психічна дієздатність означає навички особи приймати рішення, які, природно, у всіх людей неоднакові і можуть змінюватись у залежності від багатьох факторів, включаючи оточення та соціальні фактори, навіть стосовно до однієї і тієї ж особи...»

Що може зробити держава:

✓ Забезпечити вивчення кращого міжнародного досвіду у сфері опіки та піклування над повнолітніми недієздатними особами та особами, дієздатність яких обмежена, їх соціального захисту та розглянути можливості імплементації такого досвіду в національне законодавство.

✓ Удосконалити із залученням громадських організацій осіб з інвалідністю нормативно-правову базу у сфері опіки та піклування над повнолітніми недієздатними особами та особами, дієздатність яких обмежена, у тому числі з урахуванням норм, принципів та стандартів Європейського Союзу, а саме забезпечити прийняття:

- Закону України «Про опіку та піклування над повнолітніми недієздатними особами та особами, цивільна дієздатність яких обмежена»;

- постанови Кабінету Міністрів України з питань діяльності органів опіки та піклування, здійснення опіки та піклування над повнолітніми недієздатними особами та особами, цивільна дієздатність яких обмежена;

- наказу Міністерства соціальної політики України про затвердження форми та порядку подання звітності з питань здійснення опіки та піклування над повнолітніми недієздатними особами та особами, цивільна дієздатність яких обмежена.

✓ Забезпечити ефективну взаємодію між зацікавленими органами, установами та організаціями (судовими органами, органами охорони здоров'я, органами внутрішніх справ, органами закордонних справ, органами міграційної служби, органами прикордонної служби, органами виконавчої служби, органами пенітенціарної служби, органами соціального захисту населення, органами опіки та піклування тощо)

із питань опіки та піклування над повнолітніми недієздатними особами та особами, дієздатність яких обмежена, їх соціального захисту.

- ✓ Запровадити альтернативні опіці та піклуванню форми забезпечення прав та законних інтересів осіб з інвалідністю, які не здатні усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними, у тому числі підтримане проживання та підтримане прийняття рішень.

- ✓ Підвищити рівень поінформованості громадських і державних інституцій та громадян з питань опіки та піклування над повнолітніми недієздатними особами й особами, дієздатність яких обмежена, а також альтернативних їй форм забезпечення прав та законних інтересів таких осіб, у тому числі шляхом проведення консультативно-роз'яснювальної роботи, участі в заходах, публікацій у засобах масової інформації тощо.

- ✓ Здійснити переклад Загальних коментарів № 1 до статті 12 на українську мову та провести навчання серед державних службовців, фахівців щодо роз'яснення коментарів. Залучити громадські організації людей з інвалідністю до проведення навчання.

- ✓ Внести зміни до законодавчих актів щодо надання психіатричної допомоги особам, які визнані недієздатними або дієздатність яких обмежена. Забезпечити доступ таких осіб до правосуддя, в тому числі щодо порушення ними особисто питань, пов'язаних із поновленням дієздатності, позбавлення повноважень опікуна, з питань госпіталізації до психіатричного закладу та поміщення до інтернатного закладу.

- ✓ Забезпечити реалізацію правоздатності особами із порушеннями зору, в тому числі через гарантування вираження інформованої згоди через підпис у доступному для особи форматі.

- ✓ Врегулювати питання функціонування громадських рад при інтернатних закладах та психіатричних лікарнях для захисту прав пацієнтів, в тому числі тих, дієздатність яких обмежена.

- ✓ Забезпечити можливість реалізації правоздатності особам з інвалідністю, які перебувають в інтернатних закладах та за станом здоров'я не можуть самотійно здійснювати витрати.

Що можуть зробити громадські організації людей з інвалідністю:

- ✓ Проводити просвітницьку роботу серед осіб з інвалідністю, членів їх сімей, опікунів та піклувальників щодо роз'яснення статті 12 КПІ.

- ✓ Надавати правову підтримку особам з інвалідністю щодо відстоювання їх правоздатності. Представляти їх інтереси в державних інституціях, у тому числі в судах.

- ✓ Брати участь у розробці проектів нормативно-правових актів, що стосуються прав та законних інтересів осіб з інвалідністю, які не здатні усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними.

- ✓ Висвітлювати на своїх сайтах, у соціальних мережах кращі практики щодо реалізації права на рівне визнання правосуб'єктності та підтримки під час реалізації прав.

- ✓ Ініціювати створення опікунських рад при органах опіки та піклування, при яких такі консультативно-дорадчі органи не створено.

- ✓ Брати участь в роботі опікунських рад при органах опіки та піклування.
- ✓ Проводити моніторинг дотримання прав осіб, що перебувають в інтернатних та психіатричних закладах, яких визнано недієздатними або дієздатність яких обмежена.

Стаття 13. Доступ до правосуддя

Проблема

Особи з інвалідністю не можуть реалізовувати свої процесуальні права та обов'язки повною мірою. Архітектурна недоступність будівель, в яких розташовані суди, та приміщення, де відбуваються слухання справи, не дають можливості потрапити в них людям з порушеннями опорно-рухового апарату; відсутність «розумного пристосування»; перекладів з мови жестів; доступність до інформації у відповідних форматах не забезпечує людям з інвалідністю рівного з іншими громадянами доступу до правосуддя.

Громадські організації зауважують на відсутність процесуальних гарантій для осіб з інвалідністю по зору, слуху, осіб із інтелектуальною інвалідністю. Органами судочинства не надаються послуги із перекладу на жестову мову. Незрячі учасники процесу не мають змоги самостійно ознайомлюватись із матеріалами справи. Доступ осіб із психосоціальною формою інвалідності до правосуддя зумовлений як проблемою обмеження правоздатності, так і гарантіями доступу до інформації для реалізації права на справедливий суд.

У 2013 році в рамках кампанії «Правосуддя без бар'єрів» було проведено дослідження фізичної доступності судів для осіб з інвалідністю¹².

Огляд 72 будівель суду в 16 областях показав, що тільки у 29 були пандуси, з яких тільки 12 відповідали вимогам Державних будівельних норм; у 46 судах були встановлені рами металошукачів та турнікети, що робило їх важкопрохідними для осіб в інвалідних візках; 69 будівель суду були неоднopoверхові, але 65 з них не були обладнані ліфтами; двері часто були занадто малі, а коридори занадто вузькі для людей в інвалідних візках.

Рекомендації Комітету

Комітет спонукає державу-учасницю забезпечити рівноправний доступ до судових та адміністративних проваджень усім особам з інвалідністю, у тому числі доступ до будівель суду особам з фізичними порушеннями, та до документів у доступних форматах. Крім того, він рекомендує здійснювати навчання суддів, працівників, співробітників пенітенціарної служби та іншого персоналу в системі правосуддя щодо прав, закріплених у Конвенції про права людей з інвалідністю.

¹² Правозахисний центр «Прогрес», «Українські суди є недоступними для людей з обмеженою рухливістю – результати кампанії» «Справедливість без бар'єрів».

Що може зробити держава:

- ✓ Забезпечити виконання Державних будівельних норм ДБН В.2.2-26:2010 «Будинки і споруди. Суди» та ін.

- ✓ Забезпечити архітектурну доступність приймалень прокуратури, адвокатських об'єднань, управлінь юстиції, МВС та інших суб'єктів надання безоплатної правової допомоги для маломобільних груп населення, особливо для осіб, які пересуваються за допомогою інвалідних візків.

- ✓ Застосувати жорсткі механізми впливу на осіб, відповідальних за забезпечення доступності приміщень судів: передбачення посиленої адміністративної відповідальності посадових осіб за незабезпечення вимог архітектурної доступності приміщень судів.

- ✓ Забезпечити інформаційну доступність у судах.

- ✓ У навчальних закладах МВС України упровадити курси з питань інвалідності, прав, закріплених у Конвенції ООН про права інвалідів.

- ✓ Запровадити навчання з питань інвалідності, прав, закріплених у Конвенції ООН про права інвалідів, суддів, співробітників правоохоронних органів та пенітенціарної системи, залучивши до цього громадські організації.

- ✓ Забезпечити обов'язкову участь у досудовому слідстві, розгляді кримінальних, цивільних, адміністративних справ, сторонами в яких є особи з порушенням слуху, перекладача жестової мови, який має відповідний документ, що свідчить про кваліфікацію такого перекладача.

- ✓ Запровадити в суді посаду помічника особи з інвалідністю, до обов'язків якого буде входити надання допомоги людям з інвалідністю при ознайомленні з документами, супроводу особи з інвалідністю в приміщенні суду, допомога при написанні заяв, клопотань або інших процесуальних дій.

- ✓ Розробити законопроект про внесення змін до процесуальних кодексів, що передбачають більш гнучку систему звільнення або відстрочки оплати судового збору; звільнення від сплати судового збору осіб, що мають право на отримання безоплатної вторинної правової допомоги.

- ✓ Внесення зміни до Закону України «Про безоплатну правову допомогу» в частині розширення доступу до безоплатної вторинної правової допомоги, в тому числі передбачення права на безоплатну правову допомогу в судових процесах для осіб з інвалідністю, осіб з психічними та розумовими порушеннями.

- ✓ Провести навчання для органів місцевого самоврядування з метою удосконалення організації ними надання безоплатної первинної правової допомоги. Залучити громадські організації до проведення навчання.

Що можуть зробити громадські організації людей з інвалідністю:

- ✓ Надавати правову та юридичну допомогу людям з інвалідністю.

- ✓ Брати участь у навчанні суддів, співробітників правоохоронних органів та пенітенціарної системи з питань інвалідності, прав, закріплених у Конвенції ООН про права інвалідів.

- ✓ Брати участь в розробці курсів, інформаційних матеріалів для ВНЗ з питань інвалідності, Конвенції ООН про права інвалідів.
- ✓ Здійснювати моніторинг виконання статті 13 КПІ.
- ✓ Проводити просвітницьку роботу серед осіб з інвалідністю щодо їх прав, закріплених у статті 13 КПІ.

Стаття 14. Свобода та особиста недоторканість

Проблема

Люди з інвалідністю стикаються з тимчасовими проблемами пенітенціарної системи, що й інші громадяни України, але при цьому їх проблеми подвоюються через «інвалідність»: відсутність механізму подання скарг на дії адміністрації закладу; відсутність належного механізму, що дає змогу в'язням захищати свої права, коли вони порушуються; низький рівень медичних послуг; неналежні умови утримання у в'язницях; неналежне забезпечення засобами гігієни; відсутність громадського контролю умов утримання; відсутність «розумного пристосування» та ін.

Згідно з чинним законодавством (Наказ Міністерства юстиції України від 29.12.2014 2186/5: «В установах виконання покарань, у яких утримаються інваліди та особи похилого віку, адміністрацією цих установ створюються умови для задоволення особливих потреб таких засуджених. У разі необхідності будівлі та приміщення установ виконання покарань обладнуються відповідними конструкційними елементами (поручні, пандуси, сходові підйомники, відсутність порогів тощо)».

Витяг із Заяви Комітету ООН з прав людей з інвалідністю по статті 14 КПІ

«Абсолютна заборона утримання під вартою на підставі інвалідності. У цьому зв'язку Комітет встановив, що стаття 14 не допускає будь-яких винятків, у результаті чого людина може бути затримана на підставі наявності інвалідності чи її попередження. Тим не менш, законодавство деяких держав-учасниць, включаючи законодавство щодо психічного здоров'я, як і раніше створюють випадки, в яких людина може бути затримана на підставі інвалідності чи її попередження за умови наявності інших причин, зокрема коли особа може становити загрозу для себе і оточуючих. Ця практика несумісна зі статтею 14.»

Рекомендації Комітету

Комітет спонукає державу-учасницю скасувати закони, що передбачають позбавлення волі на підставі інвалідності. Комітет також рекомендує державі-учасниці вжити заходів для впровадження свого законодавства, що передбачає «розумне пристосування» в місцях позбавлення волі, аби не погіршувати умови утримання ув'язнених на підставі їх інвалідності.

Що може зробити держава:

- ✓ Виконувати законодавчо-нормативні акти щодо забезпечення засуджених медичними, гігієнічними засобами та технічними засобами реабілітації, «розумним пристосуванням».
- ✓ Тюремні адміністрації мають вживати заходів для підтримання особами з інвалідністю максимальної самостійності; повного фізичного, психічного та професійного вміння.
- ✓ Проводити навчання для працівників пенітенціарної системи з питань «розумного пристосування», особливостей утримання осіб з інвалідністю.
- ✓ Проводити навчання серед персоналу психіатричних закладів, інтернатів щодо дотримання прав осіб з інвалідністю.
- ✓ Привести законодавство про психіатричну допомогу у відповідність із міжнародними стандартами в частині госпіталізації (зокрема, примусової) до психіатричного закладу, здійснення відповідного судового контролю, а також інформованої згоди особи на поміщення її до інтернатного закладу та можливість залишати заклад.
- ✓ Міністерству охорони здоров'я слід забезпечити виконання рекомендацій за результатами моніторингу дотримання прав людини у психіатричних закладах, які здійснюються Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини (національний превентивний механізм), неурядовими організаціями.
- ✓ Розробити та запровадити стратегію надання психіатричної допомоги за місцем проживання, збільшити частку та забезпечити спроможність амбулаторних інституцій надання психіатричної допомоги.

Що можуть зробити громадські організації людей з інвалідністю:

- ✓ Проводити моніторинги дотримання прав засуджених з інвалідністю.
- ✓ Надавати консультації тюремним адміністраціям щодо архітектурної доступності закладів, забезпечення «розумного пристосування».
- ✓ Надавати юридичну та правову допомогу особам з інвалідністю, які повернулись з місць позбавлення волі або перебувають там.
- ✓ Брати участь в обговорення змін, які вносяться в законодавчо-нормативні документи щодо реалізації статті 14 КПІ.
- ✓ Проводити моніторинг дотримання прав людини у психіатричних та інтернатних закладах, керуючись міжнародними стандартами прав людини, в тому числі стандартами ВООЗ.

Статті 15, 16. Свобода від катувань та жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, поводжень та покарань; свобода від експлуатації, насильства та напруги

Проблема

Занепокоєння викликає ситуація з дотриманням прав осіб з інвалідністю, особливо тих, які мають психічні порушення і перебувають у державних закладах опіки

щодо жорстокого поводження стосовно них, та дій, які принижують людську гідність. Відсутня офіційна інформація щодо насильства над жінками з інвалідністю, які проживають у сім'ях та державних закладах опіки. Дані моніторингові, проведені громадськими організаціями, вказують на дії адміністрації та персоналу щодо приниження людської гідності, жорстоке поводження стосовно дітей з інвалідністю в державних закладах опіки. Відсутність «розумного пристосування», незабезпечення своєчасними медичними препаратами, медичними послугами, засобами особистої гігієни, незабезпечення приватності підопічних інтернатних закладів, утримування особи з інвалідністю у принизливих умовах, відсутність доступних туалетних кімнат та ін. Все це порушує права людей з інвалідністю.

Рекомендації Комітету

Комітет рекомендує державі-учасниці оцінити вплив та ефективність її програм підготовки з попередження й абсолютної заборони катувань та жорстокого поводження відповідно до Заключних зауважень Комітету проти тортур CAT/C/UKR/CO/6-PARA 18 (e). Ці програми підготовки повинні включати в чіткій формі запобігання жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню з особами з інвалідністю.

Що може зробити держава:

- ✓ Внести зміни в чинне законодавство відповідно до статей 15, 16 КПП.
- ✓ Забезпечити надання реабілітаційних послуг особам з інвалідністю, які зазнали насильства, жорстокого поводження.
- ✓ Забезпечити доступність послуг кризових центрів для жінок з інвалідністю, які зазнали насильства; запровадити збір офіційної статистики такої категорії випадків.
- ✓ Провести оцінку впливу та ефективності законодавства з питань запобігання та абсолютної заборони катувань і жорстокого поводження щодо осіб з інвалідністю. Залучити до діяльності громадські організації людей з інвалідністю.
- ✓ Провести за участі громадських організацій моніторинг державних закладів опіки різного відомчого підпорядкування.
- ✓ Регіональним структурним підрозділам соціального захисту населення вжити заходів щодо ліквідації обмежувальних засобів (грат, кліток, інше) у психоневрологічних інтернатах.
- ✓ Генеральній прокуратурі України провести моніторинг та вжити заходів щодо унеможливлення використання обмежувальних засобів (грат, кліток) у психоневрологічних інтернатах.
- ✓ Забезпечити наявність «розумного пристосування» в державних закладах опіки, у місцях позбавлення волі.
- ✓ Запровадити Рекомендації Комітету проти тортур CAT/C/UKR/CO/6-PARA 18 (e).
- ✓ Міністерству охорони здоров'я затвердити Правила застосування заходів фізичного обмеження та (або) ізоляції у відповідності із статтею 8 Закону України «Про психіатричну допомогу».
- ✓ Запровадити інформаційно-просвітницькі кампанії у засобах масової інформації щодо недопущення катувань та жорстокого поводження в діяльності правоохоронних органів.

✓ Запровадити навчання для фахівців та адміністрацій державних закладів опіки, тюремних адміністрацій з питань інвалідності, впровадження «розумного пристосування», запобігання жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню з особами з інвалідністю.

✓ Подавати інформацію та повідомлення до Комітету із протидії катувань ООН та Комітету протидії катувань Ради Європи.

Що можуть зробити громадські організації людей з інвалідністю:

✓ Проводити просвітницьку роботу серед людей з інвалідністю щодо захисту їхніх прав.

✓ Проводити моніторинги дотримання прав осіб з інвалідністю, які перебувають у державних закладах опіки.

✓ Захищати права осіб з інвалідністю, які зазнали насильства, жорстокого поводження.

✓ Брати участь у підготовці законодавчо-нормативних актів з питань протидії насильству, жорстокому поводженню.

✓ Брати участь у візитах, які здійснюють міжнародні місії, члени Комітетів ООН, Ради Європи до України з метою надання інформації про випадки жорстокого поводження у місцях несвободи.

Стаття 19. Самостійний спосіб життя й залучення до місцевої громади

Проблема

В Україні все ще залишається практика поміщення людей з інвалідністю в державні заклади опіки. Для цих закладів характерні певні спільні риси: до них потрапляють молоді люди з інвалідністю – від них відмовились батьки в дитинстві, рідні померли та ін. причини (що виключає їх з життя громади); мешканці цих закладів не можуть приймати та контролювати самостійно рішення, які стосуються їх життя; «закритість» закладів призводить до ізоляції його мешканців; з причин приниження людської гідності; відсутності розумного пристосування, приватності; неможливості жити незалежно (вільне відвідування, харчування, працевлаштування) та ін.

В Альтернативному звіті до Комітету ООН з прав людей з інвалідністю ВГО «Коаліція» зауважувала, що для громадян з інтелектуальними та психосоціальними порушеннями на 2012 рік функціонувала мережа з 151 психоневрологічного інтернату, де близько 30 тисяч осіб отримували цілодобовий догляд. За типовим положенням про установи такого типу їхні підопічні, які позбавлені дієздатності, не можуть приймати рішень щодо свого місця проживання чи можливостей використання даних свого паспорта в особистих цілях, такі рішення приймаються адміністраціями інтернатів спільно з опікунами.

В Україні особи з інвалідністю, котрі потребують стороннього догляду, не мають змоги вибирати ні місця проживання, ні з ким їм жити нарівні з іншими громадянами. Громадські організації відзначають також відсутність системи послуг на рівні громади

у таких сферах, як охорона здоров'я, реабілітація, освіта, зайнятість, що унеможливорює запровадження системних заходів з деінституціоналізації.

Рекомендації Комітету

Комітет спонукає державу-учасницю вжити заходів для деінституціоналізації та виділити достатні ресурси на розвиток служб підтримки в місцевих громадах, які надавали змогу всім особам з інвалідністю вільно обирати з ким, де та в яких умовах вони житимуть.

Що може зробити держава:

- ✓ Розробити та запровадити програму деінституціоналізації для осіб з інвалідністю, включаючи осіб з розумовими та психічними порушеннями.
- ✓ За участі громадських організацій провести оцінку потреб клієнтів державних закладів опіки, щоб забезпечити їх соціальне включення та впровадження системи послуг на рівні громади.
- ✓ Місцевим органам влади забезпечити фінансування розвитку діапазону послуг на рівні громади для осіб з інвалідністю.
- ✓ Забезпечити виконання «Національного плану дій із реалізації Конвенції ООН про права інвалідів на період до 2020 р.» у частині запровадження послуги з представництва інтересів і відстоювання прав осіб з розумовими та психічними порушеннями.
- ✓ Розробити та затвердити стратегію щодо самостійного проживання.
- ✓ Внести зміни в законодавчо-нормативні акти відповідно до статті 19 КПІ.
- ✓ Забезпечити законодавче гарантування якісних послуг, які надаються різними відомствами / службами (підготовка та кваліфікація фахівців, стандарті якості в конкретних відомствах / службах, система моніторингу та оцінки).

Що можуть зробити громадські організації людей з інвалідністю:

- ✓ Проводити просвітницьку роботу з питань самостійного проживання, деінституціоналізації, представляти кращий міжнародний та національний досвід з цих питань.
- ✓ Брати участь у проведенні моніторингу надання послуг на рівні громади для осіб з інвалідністю, в розробці стратегії самостійного проживання.
- ✓ Запроваджувати послуги з самостійного проживання на рівні громади.

Стаття 21. Свобода висловлення думки та переконань і доступ до інформації

Проблема

Міжнародні договори, до яких приєдналась Україна, зокрема Конвенція ООН про права інвалідів, та національне законодавство гарантують доступ людям з інвалідністю до інформації. Однак стурбованість викликає неналежне практичне втілення зазначених гарантій. Наприклад, у 2015 році не забезпечено напрямок щодо доступності інформації на офіційних веб-сайтах для користування осіб із порушеннями зору та слуху, ви-

значеного «Національним планом дій із реалізації Конвенції ООН про права інвалідів на 2013 – 2020 роки», послуги перекладачів жестової мови надаються лише неурядовими організаціями нечуючих, особи з інвалідністю по зору не можуть самостійно ознайомитись із документами, які пропонуються під час отримання адміністративних послуг.

Приватний сектор у різних сферах не забезпечує доступність інформації для людей з інвалідністю. Занепокоєння викликає істотне зменшення державної підтримки видань шрифтом Брайля та аудіоформатом.

Громадські організації в Альтернативному звіті до Комітету наголошують на відсутності доступу до інформації, необхідної для реалізації виборчого права особами з інвалідністю. Люди з інвалідністю по зору та слуху фактично не мають змоги отримувати інформацію про учасників виборчого процесу – друкована інформація не дублюється у відповідний формат, агітаційні матеріали по телебаченню не супроводжуються титрами чи сурдоперекладом.

У звіті громадських організацій акцентується увага на тому, що особи з інвалідністю через відсутність інформаційної доступності не можуть отримати якісні послуги в медичних закладах. Наприклад, особливо гостро ці проблеми відчуються під час проходження огляду, пов'язаного із підтвердженням статусу інвалідності, коли незрячій людині потрібно заповнити значну кількість документів.

Рекомендації Комітету

Комітет закликає державу-учасницю виділити достатні фінансові ресурси для навчання та найму сурдоперекладачів у сфері державних послуг та забезпечити достатній обсяг послуг державного мовлення, які були б доступні для осіб з порушеннями слуху. Комітет закликає державу-учасницю вжити заходів з інвестування у публікації абеткою Брайля та аудіопублікації, а також забезпечити наявність аудіоопису та субтитрів українською мовою до відеоконтенту.

Що може зробити держава:

- ✓ Забезпечити виконання чинного законодавства щодо доступності офіційних державних сайтів для осіб з інвалідністю, в тому числі незрячих осіб.
- ✓ Внести зміни до законів України «Про телебачення і радіомовлення», «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України» та «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення» щодо визначення частки програм для здійснення субтитрування або сурдоперекладу телевізійної продукції та аудіокоментування продукції.
- ✓ Внести зміни до Закону України «Про кінематографію» щодо необхідності здійснення субтитрування або сурдоперекладу, аудіокоментування телевізійної продукції.
- ✓ Внесення в ліцензійні умови на отримання мовлення питання обсягу субтитрування або сурдоперекладу телевізійної продукції.
- ✓ Розробити нормативний акт щодо використання формату «спрощеного читання» і переліку інформації та документів, під час написання та складання яких використання такого формату є обов'язковим. Вжити заходів із стимулювання розвитку ринку аудіокнижок, підтримки видань шрифтом Брайля, підтримки адаптації інформації із застосуванням методу «спрощеного читання» у культурно-просвітницьких установах.

✓ Внести зміни до Державного стандарту соціальної адаптації, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики України від 18 травня 2015 р. № 514, щодо доступності людей з інвалідністю до електронних послуг та сервісів електронного урядування.

✓ Внести зміни в законодавство та забезпечити його виконання щодо доступу осіб з інвалідністю до інформації, необхідної для реалізації ними виборчих прав у доступних форматах.

✓ Забезпечити доступ до інформації при отриманні медичних, реабілітаційних, соціальних послуг особами з інвалідністю, зокрема, через: розумне пристосування, наявність у медичному закладі перекладача із жестової мови, дублювання інформації у доступних форматах.

✓ Передбачити збільшення можливості документообігу сфери надання адміністративних послуг в електронному форматі.

✓ Забезпечити використання доступних форматів і доступ до Інтернет-сторінок та адміністративних послуг, що надаються онлайн.

Що можуть зробити громадські організації людей з інвалідністю:

✓ Проводити моніторинг державних сайтів, державних інституцій щодо інформаційної доступності.

✓ Брати участь в якості експертів щодо внесення змін до чинного законодавства з питань забезпечення інформаційної доступності для осіб із різними функціональними порушеннями.

✓ Проводити просвітницькі кампанії з метою привернення уваги до питань важливості доступу до інформації для людей з інвалідністю.

✓ Проводити просвітницьку роботу серед бізнес-структур з питань інвалідності, забезпечення інформаційної доступності.

✓ **Почати з себе.** Видання та інформація, що подаються організацією, мають бути доступними для осіб із різною формою інвалідності.

Стаття 23. Повага до дому та сім'ї

Проблема

Громадські організації у своєму звіті наголошували на тому, що порушуються права людей з інвалідністю на батьківство, материнство, створення сім'ї, на репродуктивні права та планування сім'ї. Нерідко лікарі відмовляють жінок з інвалідністю від народження дитини, від усиновлення дітей. Через відсутність системи раннього втручання та надання якісних послуг на рівні громади батьки змушені віддавати своїх дітей до державних закладів опіки, бо неспроможні опікуватись ними. Не проводиться на належному рівні просвітницька робота з батьками, які виховують дітей з інвалідністю, з питань планування сім'ї, репродуктивних прав їх дітей. Громадські організації стурбовані ситуацією зі становищем сімей, які виховують дітей з інвалідністю – низькі статки сімей змушують їх економити на харчуванні, належному лікуванні, відпочинку,

культурному дозволі. Особливо це відчувається у сім'ях, які проживають у сільській місцевості. Відторгнення від усіх сфер суспільного життя тут ускладнюється ще й нерозвинутою інфраструктурою на селі.

Рекомендації Комітету

Комітет рекомендує державі-учасниці вжити заходів для забезпечення необхідної підтримки сім'ям із дітьми з інвалідністю або гарантувати право дітей з інвалідністю зростати в сімейному оточенні та право мати сімейне життя.

Що може зробити держава:

- ✓ Здійснити аналіз чинного законодавства в сфері дитинства з метою внесення змін щодо підтримки сімей з інвалідністю, які мають намір усиновити дитину; сімей, які виховують дітей з інвалідністю.
- ✓ Переглянути у законодавстві питання обмеження прав на усиновлення особам з інвалідністю.
- ✓ Упровадити систему раннього втручання.
- ✓ Переглянути обласні програми з метою удосконалення механізмів підтримки сімей, які виховують дітей з інвалідністю, та сімей з інвалідністю, які виховують дітей.
- ✓ Забезпечити неперервність послуг на рівні громади (народження – дошкілля – школа – доросле життя).
- ✓ Впровадження системних заходів на національному та обласному рівнях щодо попередження інституціоналізації дітей з інвалідністю.
- ✓ Запровадження просвітницької роботи серед батьків, які виховують дітей з інвалідністю, жінок та чоловіків з інвалідністю з питань планування сім'ї, репродуктивних прав.
- ✓ Створити державну систему підтримки осіб з інвалідністю, які досягли повноліття, з метою надання їм можливості самотійно проживати в громаді та бути інтегрованими в суспільство, у тому числі шляхом запровадження підтриманих форм проживання.

Що можуть зробити громадські організації людей з інвалідністю:

- ✓ Проводити просвітницькі заходи для сімей, які виховують дітей з інвалідністю, з питань шлюбу, материнства, батьківства, сексуального виховання.
- ✓ Надавати консультації сім'ям щодо їхніх репродуктивних прав, з питань усиновлення дитини (використовувати принцип «рівний–рівному»).
- ✓ Захищати права сімей, які виховують дітей з інвалідністю; сімей з інвалідністю.
- ✓ Проводити кампанії адвокації на підтримку створення сімейних умов для проживання дитини в громаді.
- ✓ Брати участь в якості експертів у провадженні системи раннього втручання, внесенні змін у законодавчо-нормативні акти з питань реалізації статті 23 КПІ.
- ✓ Співпрацювати з засобами масової інформації, формуючи позитивний образ людей з інвалідністю, висвітлюючи кращі практики реалізації статті 23 КПІ.

Проблема

Громадські організації наголошують на тому, що сьогодні відсутній єдиний системний підхід щодо впровадження інклюзивного навчання на всіх рівнях освіти, а тому при позитивності кроків держави побачити реальні зрушення практично неможливо.

У 2014/2015 навчальному році в ЗНЗ навчалися 59,6 тис. дітей з інвалідністю. Крім того, в інклюзивних класах загальноосвітніх шкіл навчалися 2 165 учнів з особливими потребами, для педагогічного супроводу яких, за інформацією органів управління освіти, в штатні розписи загальноосвітніх шкіл уведено близько 500 посад асистента вчителя. За даними Державної служби статистики України, на початок 2014/2015 навчального року у вищих навчальних закладах I – II рівнів акредитації навчалося 4 244 студента, які мають інвалідність, у вищих навчальних закладах III – IV рівнів акредитації – 12 333 студента, які мають інвалідність.

Впровадження системи інклюзивного навчання почалося із загальноосвітньої школи, і ця ланка освіти демонструє системні зрушення з цього питання, що не можна сказати про дошкілля, профтехосвіту та вищу освіту. В 2014 році було прийнято новий Закон «Про вищу освіту», де студентам з інвалідністю гарантовано право здобуття освіти нарівні з іншими, але нині він виконується не повною мірою – не забезпечується «розумне пристосування», не використовуються принципи універсального дизайну в плануванні освітнього процесу, не забезпечується фізична доступність приміщень і будівель та ін.

Для впровадження інклюзивного навчання та реалізації права на освіту залишаються проблемними такі питання: відсутність міжвідомчого підходу до питань інклюзивного навчання, політичної волі на національному та обласному рівнях, належної підготовки кадрів, у тому числі державних службовців, матеріально-технічного забезпечення процесу впровадження інклюзивного навчання, просвітницької роботи з батьками; архітектурна недоступність закладів освіти.

Витяг із Заяви Комітету ООН з прав людей з інвалідністю по статті 24 КПІ

Право на інклюзивну освіту може бути реалізоване тільки тоді, коли реалізуються деякі інші права також. Воно повинно підкріплюватися створенням інклюзивних умов на більш широкому соціальному рівні. Це потребує прийняття соціально-правової моделі інвалідності, яка слугує для ліквідації бар'єрів, виключення і маргіналізації осіб з інвалідністю...

Підкреслюємо важливість раннього виявлення та доступу до послуг для дітей дошкільного віку, а також надання підтримки та навчання батькам і вихователям. Вони можуть відігравати вирішальну роль у стимулюванні раннього розвитку потенціалу своєї дитини і попередженні вторинної інвалідності, що може впливати на фізичні та інтелектуальні здібності...

Комітет підкреслює, що відмова в розумному пристосуванні є дискримінацією...

Відповідно до пунктів 2 (d) і (e), студенти/ учні мають право на підтримку, яка їм потрібна, щоб надати їм можливість реалізувати свій потенціал нарівні з іншими. Під-

тримка може бути надана через узагальнені підходи, такі, як універсальний дизайн. Це гарантує, що бар'єри на шляху навчання зводяться до мінімуму шляхом розробки уроків, які враховують потреби в навчанні всіх учнів у цій школі...

Рекомендації Комітету

Комітет рекомендує державі-учасниці запровадити право на інклюзивну освіту, в тому числі закріпити принципи універсального дизайну та розумного пристосування на рівні законодавства. Комітет закликає державу-учасницю активізувати свої зусилля та виділити достатні фінансові й людські ресурси на підготовку всіх учителів, доступність шкільного середовища та освітніх установ, матеріали та програми, у тому числі інформацію та повідомлення, а також надання індивідуальної підтримки.

Що може зробити держава:

✓ Внести зміни в базові закони про освіту з метою забезпечення реалізації права на освіту осіб з інвалідністю та впровадження інклюзивного навчання (Закон України «Про освіту», Закон України «Про дошкільну освіту», Закон України «Про загальну середню освіту», Закон України «Про професійно-технічну освіту»). Залучити до обговорення громадські організації людей з інвалідністю.

✓ Забезпечити виконання чинного законодавства з питань впровадження інклюзивного навчання.

✓ Розробити план дій на виконання Рекомендацій Комітету ООН з прав людей з інвалідністю (CRPD/C/UKR/1).

✓ Запровадити Парламентський контроль (Комітет ВР України з питань освіти і науки) за виконанням статті 24 КПІ.

✓ Проаналізувати кращі системні практики впровадження інклюзивного навчання в різних областях України (дошкілля, школа, профтехосвіта, ВНЗ). Розповсюдити інформацію для державних службовців, фахівців, батьків, учителів.

✓ Місцевим органам влади провести аудит доступності навчальних закладів та розробити поетапний план забезпечення їх архітектурної доступності. Забезпечити фінансування. Залучити до співпраці громадські організації людей з інвалідністю.

✓ Удосконалити діяльність психолого-медико-педагогічних консультацій, створивши на їх базі інклюзивно-ресурсні центри, зокрема для консультування та навчання батьків, дітей, фахівців.

✓ Вивчити позитивний досвід навчально-реабілітаційних центрів, як альтернативних закладів для дітей з інвалідністю, в здобутті освіти та розповсюдити його.

✓ Забезпечити «розумне пристосування» під час оцінювання навчальних досягнень учнів з інвалідністю.

✓ Забезпечити методичну підтримку для вчителів, фахівців із питань забезпечення права на освіту дітей з різними функціональними порушеннями.

✓ Включити навчальні курси з основ інклюзивної освіти і методик інклюзивного навчання у навчальні програми вищих навчальних закладів та у навчальні програми для слухачів курсів підвищення кваліфікації на базі обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти.

- ✓ Забезпечити підтримку, що відповідає різним потребам студентів, включаючи тих, хто не має інвалідності.
- ✓ Сприяти партнерству між школою та батьками.
- ✓ Заохочувати осіб з інвалідністю здобувати педагогічну освіту.
- ✓ При формуванні місцевих бюджетів передбачати кошти для впровадження інклюзивного навчання відповідно до регіональних програм розвитку.
- ✓ Використовувати методи навчання та навчальні плани з урахуванням потреб учнів і студентів, у тому числі з інвалідністю, для забезпечення індивідуалізації та диференціації навчання.
- ✓ Забезпечити реалізацію програми «Шкільний автобус» (для міст та сіл).
- ✓ Забезпечити широке розповсюдження інформації з питань упровадження інклюзивного навчання, використовуючи інформаційно-просвітницькі кампанії за участі громадських організацій.

Що можуть зробити громадські організації людей з інвалідністю:

- ✓ Проведення просвітницьких заходів з метою поширення Рекомендації Комітету CRPD/C/UKR/1, зокрема стосовно статті 24 КПІ.
- ✓ Проводити консультації, тренінги, семінари з батьками дітей із інвалідністю та батьками дітей без інвалідності з питань реалізації прав на освіту їх дітей.
- ✓ Співпрацювати із засобами масової інформації щодо висвітлення позитивного досвіду впровадження інклюзивного навчання.
- ✓ Долучатись до обговорення законодавчих ініціатив з питань освіти осіб з інвалідністю.
- ✓ Представляти інтереси дітей з особливими потребами та їх батьків на реалізацію їх права на освіту в державних органах.
- ✓ Проводити кампанії адвокасі з метою відстоювання права на освіту осіб з інвалідністю на національному та місцевому рівнях.
- ✓ Проводити моніторинги реалізації права на освіту осіб з інвалідністю аудити архітектурної доступності.
- ✓ Співпрацювати з Комітетами доступності з метою планування діяльності по забезпеченню доступності навчальних закладів.
- ✓ Співпрацювати з місцевими органами влади з метою спільного планування діяльності щодо впровадження інклюзивного навчання і ліквідації фізичних та інституційних бар'єрів.
- ✓ Готувати альтернативні звіти з питань реалізації права на освіту осіб з інвалідністю, співпрацювати з міжнародними інституціями.
- ✓ Надавати послуги з впровадження концепції «незалежного життя» для дітей та сімей на рівні громади.
- ✓ Долучатись до формування політики на рівні громади щодо раннього доступу до послуг дітей з інвалідністю.
- ✓ Співпрацювати з ПМПК у питаннях інформування та підтримки батьків, дітей, учителів.
- ✓ Співпрацювати з адміністраціями шкіл, учителями, батьківськими комітетами з метою проведення просвітницької діяльності з питань інклюзивного навчання, важливості участі батьків у навчальному процесі.

✓ Співпрацювати з ВНЗ у питаннях проходження практики студентами в громадських організаціях, проведення дня відкритих дверей в інклюзивних школах, державних закладах опіки.

✓ Проводити інтегровані заходи для дітей та батьків.

✓ **Почати з себе та своєї організації.** Вивчити чинне законодавство з питань реалізації права на освіту осіб з інвалідністю; впровадити інклюзивну політику серед членів організації; зробити свій офіс фізично та інформаційно доступним для всіх; не проводити заходи в недоступних приміщеннях навчальних закладів.

Стаття 25. Здоров'я

Проблема

Люди з інвалідністю, в тому числі діти, не забезпечуються послугами служб медико-санітарної допомоги нарівні з іншим населенням, їх права порушуються. Система охорони здоров'я не в змозі адекватно реагувати на специфічні медико-санітарні потреби осіб з інвалідністю. Це проявляється як в системних, так і у фізичних бар'єрах. Заклади охорони здоров'я залишаються архітектурно недоступними, а значить і більшість послуг для цієї групи громадян є недоступною; концепція універсального дизайну та розумного пристосування не запроваджується в системі охорони здоров'я; організації людей з інвалідністю не залучаються до планування політики, підготовки законодавчих ініціатив.

Особи з інвалідністю не забезпечуються засобами гігієни попри законодавчі вимоги, окрім тих осіб, які перебувають на обліку в Фонді соціального страхування від нещасних випадків на виробництві.

Особливу стурбованість викликають люди з інвалідністю, проживають у сільській місцевості, в тому числі жінки з інвалідністю, які не можуть отримати якісні послуги за місцем проживання.

Відсутні просвітницькі програми для жінок та чоловіків з питань репродуктивного здоров'я і планування сім'ї.

Існуюча політика в сфері охорони здоров'я є дискримінаційною по відношенню до осіб з інвалідністю, вона не відповідає положенням Конвенції про права інвалідів, стратегічним документам ВООЗ із питань інвалідності та міжнародним зобов'язанням держави у цій сфері.

Рекомендації Комітету

Комітет закликає державу-учасницю забезпечити усім особам з інвалідністю доступ до своєчасних і якісних медичних послуг, як у сільській місцевості, так і в містах, включаючи надання доступу до лікарських засобів та послуг з реабілітації й надання інформації та послуг стосовно статевого у репродуктивного здоров'я і планування сім'ї, особливо для жінок і дівчаток з інвалідністю.

Що може зробити держава:

- ✓ Здійснити аналіз чинного законодавства та внести відповідні зміни з урахуванням статті 25 КПІ та Глобального плану ВООЗ на 2014 – 2021 рр.
- ✓ Здійснити аналіз державних програм з метою їх оцінки щодо включення питань забезпечення надання послуг особам з інвалідністю. Зробити даний аналіз доступним для громадськості.
- ✓ Впровадження ефективних на надійних засобів, які відповідають Міжнародній класифікації функціонування, інвалідності та здоров'я, щоб створити або покращити умови збирання даних стосовно інвалідності.
- ✓ Забезпечити виконання міжнародних зобов'язань, у тому числі Конвенції ООН про права інвалідів та угод ВООЗ, щодо надання якісних послуг у сфері охорони здоров'я для осіб з інвалідністю.
- ✓ Забезпечити прозорість і відкритість у роботі закладів охорони здоров'я.
- ✓ Забезпечити альтернативні формати комунікації в сфері охорони здоров'я для забезпечення регулярного інформування щодо наявних медичних послуг, які доступні для людей з інвалідністю: мова жестів, шрифт Брайля, аудіо, збільшений формат, спрощена мова.
- ✓ Ввести в штат медичних закладів перекладача жестової мови.
- ✓ Забезпечити участь громадських організацій людей з інвалідністю при розробці нормативних актів, програм, стратегій у сфері охорони здоров'я.
- ✓ Внести зміни до ДБН В.2.2-10-2001. «Будинки і споруди. Заклади охорони здоров'я».
- ✓ Місцевим органам влади у співпраці з громадськими організаціями здійснити аудити архітектурної доступності закладів охорони здоров'я та розробити поетапний план ліквідації бар'єрів. Забезпечити фінансування його виконання.
- ✓ Забезпечити надання якісних медичних послуг для людей з інвалідністю, в тому числі тих, які проживають у сільській місцевості. Враховувати при наданні послуг особливості статті.
- ✓ Запровадити програми для медичних фахівців, медсестер та ін. фахівців із питань забезпечення допомоги, супроводу осіб з інвалідністю, особливостей спілкування із людьми з інвалідністю. Залучити до співпраці громадські організації людей з інвалідністю.
- ✓ Затвердити порядок здійснення медичного патронажу (повсякденної допомоги) за місцем проживання (вдома) осіб похилого віку з інвалідністю.
- ✓ Забезпечити належний догляд та надання послуг під час амбулаторного й стаціонарного лікування людям з психічними та розумовими порушеннями.
- ✓ Розробити і впровадити дієву систему контролю за забезпеченням засобами медичного призначення та гігієни.
- ✓ Розширити й осучаснити перелік виробів медичного призначення і лікарських засобів, що видаються на безоплатних та пільгових умовах.
- ✓ Забезпечити фінансування за рахунок коштів державного бюджету виробів медичного призначення для осіб з інвалідністю.

- ✓ Удосконалити роботу медико-соціальних експертних комісій і лікарсько-консультативних комісій закладів охорони здоров'я й посилити контроль за їх діяльністю.
- ✓ З метою відкритості та прозорості діяльності органів охорони здоров'я забезпечити участь громадських організацій людей з інвалідністю під час проведення процедур закупівлі.
- ✓ Забезпечити багатосекторальний підхід з практичним механізмом координації між міністерствами, відомствами, які відповідають за надання медичних послуг.

Що можуть зробити громадські організації людей з інвалідністю:

- ✓ Проводити моніторинги діяльності органів охорони здоров'я щодо надання якісних послуг для осіб з інвалідністю.
- ✓ Проводити аудити доступності медичних закладів. Співпрацювати з місцевими органами влади для поетапної ліквідації фізичних та інформаційних бар'єрів.
- ✓ Здійснювати громадський контроль за проведенням процедур закупівлі медичних препаратів, засобів гігієни.
- ✓ Проводити кампанії адвокації щодо забезпечення реалізації прав осіб з інвалідністю на якісні медичні послуги.
- ✓ Виступати в якості експертів під час розробки нормативних документів / програм / стратегій.
- ✓ Проводити просвітницьку роботу серед людей з інвалідністю щодо реалізації їх прав на надання якісних послуг у сфері охорони здоров'я;
- ✓ Захищати та відстоювати права людей з інвалідністю в державних закладах.
- ✓ Використовувати процедуру Факультативного протоколу до Конвенції ООН про права інвалідів для захисту прав осіб з інвалідністю.
- ✓ Сприяти впровадженню універсального підходу надання якісних послуг на рівні громади всьому населенню, в тому числі особам з інвалідністю.
- ✓ ***Почати з себе та своєї організації. Проявляти свою громадянську позицію, коли в медичному закладі послуга є недоступною.***

Стаття 26. Абілітація та реабілітація

Проблема

Нині відсутня єдина стратегія реабілітації на рівні держави, а також програма з реабілітації обласного / міського значення. Відсутні механізми для збирання даних щодо реабілітації, а тому не можна чітко спланувати надання реабілітаційних послуг на національному рівні. Занепокоєння викликає відсутність системності та послідовності дій щодо формування державної політики у сфері реабілітації та абілітації людей з інвалідністю, недосконалість і декларативність законодавства, дублювання функцій різними міністерствами в питаннях надання послуг з реабілітації для осіб з інвалідністю, відсутність міжвідомчої координації, низька ефективність фінансових інструментів та механізмів, відсутність належного моніторингу реалізації чинного законодавства, програм з боку органів виконавчої влади, недостатнє залучення гро-

мадських організацій людей з інвалідністю до формування системи реабілітаційних послуг, моніторингу тощо.

Громадські організації стурбовані ситуацією щодо недоступності реабілітаційних послуг для людей з інвалідністю у сільській місцевості. Турбує відсутність реабілітаційних послуг для людей з психічними та розумовими порушеннями. Низький рівень заробітної плати фахівців соціальної сфери інколи призводить до нестачі кваліфікованих кадрів, дефіциту відповідальності та низької якості послуг.

Рекомендації Комітету

Комітет спонукає державу-учасницю створити доступні комплексні послуги та програми абілітації та реабілітації, зокрема раннє втручання, забезпечивши комплексну, міждисциплінарну та індивідуальну підтримку особам з інвалідністю та їх сім'ям.

Що може зробити держава:

- ✓ Розробити та прийняти зміни до законодавства з питань реабілітації та абілітації з метою приведення його у відповідність з вимогами Конвенції ООН про права інвалідів та рекомендаціями ВООЗ. Залучити до обговорення та консультування громадські організації людей з інвалідністю.

- ✓ Здійснити незалежний аналіз діючої системи надання реабілітаційних та абілітаційних послуг особам з інвалідністю в установах державної форми власності різного відомчого підпорядкування. Залучити до обговорення та консультування громадські організації людей з інвалідністю.

- ✓ Здійснити поступове реформування системи реабілітації та абілітації із забезпеченням міждисциплінарного підходу, багатопрофільної оцінки потреб та якості надання послуг. Інклюзивна система для потреб користувача.

- ✓ Розробити та затвердити державну програму розвитку системи реабілітації та абілітації, залучивши до процесу організації людей з інвалідністю та професійні об'єднання.

- ✓ Розробити та впровадити чітко визначені індикатори оцінки програм з реабілітації та абілітації людей з інвалідністю.

- ✓ Здійснити аналіз існуючої (та яка надається) міжнародної фінансової допомоги на відновлення Луганської та Донецької областей з метою недопущення використання коштів на створення архітектурних та інших бар'єрів у медичних та реабілітаційних закладах і послугах.

- ✓ При розробці державних програм у сфері охорони здоров'я враховувати забезпечення якісних послуг для осіб з інвалідністю згідно із рекомендаціями ВООЗ та європейськими стандартами.

- ✓ Забезпечити переклад міжнародних угод, підписаних Україною, рекомендаціями / стратегіями ВООЗ із питань інвалідності та оприлюднити їх на сайті Міністерства охорони здоров'я. Включити знання даних міжнародних актів до атестацій державних службовців.

- ✓ У ліцензійні умови закладів, які надають послуги з реабілітації та абілітації, ввести умови щодо забезпечення доступності, розумного пристосування, універсального дизайну. Вжити заходів для перегляду діючих ліцензій і відкликання ліцензій у разі, коли будівля відповідного закладу та його приміщення не пристосовані для безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

✓ При проведенні тендерних процедур на закупівлю обладнання для надання послуг у сфері медицини обов'язково передбачити вимоги щодо «функціональності та універсальності обладнання» для різних маломобільних груп пацієнтів.

✓ Забезпечити в системі реабілітації міждисциплінарний підхід та супровід, багатопрофільну оцінку потреб.

✓ Забезпечити використання принципів доступності, універсального дизайну, розумного пристосування у системі надання реабілітаційних послуг.

✓ Забезпечити виконання законодавства України щодо складання індивідуальних програм реабілітації для кожної особи, яка має інвалідність.

✓ Забезпечити підвищення обізнаності осіб з інвалідністю щодо їх прав на реабілітацію та абілітацію.

✓ Розробити ефективний механізм забезпечення людей з інвалідністю технічними засобами реабілітації та виробами медичного призначення, а також порядок грошової компенсації на самостійне забезпечення такими засобами. Ефективний механізм, який базується на засадах адресності, доцільності, раціональності та ефективності.

✓ Місцевим органам влади забезпечити можливості безперешкодного отримання реабілітаційних послуг за місцем проживання осіб з фізичними, сенсорними, психічними та розумовими порушеннями. Здійснити фінансування програм, пов'язаних із реабілітацією та абілітацією людей з інвалідністю.

✓ Вдосконалити механізм забезпечення людей з інвалідністю технічними та іншими засобами реабілітації.

✓ Перегляд підходів до якості складання індивідуальних програм реабілітації осіб з інвалідністю.

✓ Розширити перелік технічних та інших засобів реабілітації, якими забезпечуються люди з інвалідністю.

✓ Розробити ефективний механізм забезпечення людей з інвалідністю технічними засобами реабілітації та виробами медичного призначення, а також порядок грошової компенсації на самостійне забезпечення такими засобами. Ефективний механізм, який базується на засадах адресності, доцільності, раціональності та ефективності.

Що можуть зробити громадські організації людей з інвалідністю:

✓ Упровадити громадський контроль за виконанням органами державної влади, місцевого самоврядування законодавства у сфері реабілітації людей з інвалідністю.

✓ Співпрацювати з місцевими органами влади з метою розробки та впровадження єдиної політики / стратегії з реабілітації на обласному рівні. Враховувати потреби всіх груп населення.

✓ Виступати експертами з питань вдосконалення допоміжних пристроїв, технологій, що належать до реабілітації та абілітації.

✓ Здійснити аналіз діючої системи реабілітації та абілітації на місцевому / національному рівнях.

✓ Надавати інформацію людям з інвалідністю, в тому числі батькам, які виховують дітей з інвалідністю, щодо існуючих програм реабілітації та абілітації на місцевому / національному рівнях.

✓ Надавати якісні реабілітаційні та абілітаційні послуги.

Стаття 27. Праця та зайнятість

Проблема

За офіційною статистикою, в Україні трудовою діяльністю охоплено 37 % від загальної кількості осіб з інвалідністю працездатного віку. При цьому менше 3 % з них мають важку форму інвалідності. На відкритому ринку праці переважно працюють особи з інвалідністю, які не потребують спеціальних умов для організації праці та додаткової підтримки у подальшій роботі. Громадські організації висловлюють занепокоєння щодо наявного «фіктивного» працевлаштування людей із інвалідністю з метою виконання роботодавцями 4-відсоткового нормативу працевлаштування. Відсутній дієвий механізм контролю за реальним створенням робочих місць для працевлаштування людей з інвалідністю,

Практично відсутні форми підтриманої зайнятості, супроводження на робочому місці, транзитних робочих місць. Немає державної програми чи стратегії в цьому напрямку, а це стосується понад 500 тисяч громадян України, немає рекомендацій щодо забезпечення людям з інвалідністю розумного пристосування робочого місця.

Достатньо низьким залишається рівень працевлаштування осіб з інвалідністю в державному секторі.

Часто роботодавці не бачать в людях з інвалідністю повноправних працівників і вважають їх працевлаштування великою проблемою, розв'язання якої потребує великих капіталовкладень.

Відсутні інформаційні програми щодо формування толерантного ставлення до працівників з інвалідністю, розуміння їх потреб та подолання негативних стереотипів.

Потребує вдосконалення система державної підтримки підприємств, які є власністю громадських організацій людей з інвалідністю. На цих підприємствах понад 50 % – працівники з інвалідністю. Після анексії Криму та ситуації, що склалася на Сході України, громадські організації втратили близько 60 таких підприємств.

Громадські організації звертають увагу на практичну відсутність ролі профспілкових організацій у забезпеченні зайнятості людей з інвалідністю та захисті їхніх прав. Наразі професійні угоди не містять аспектів створення недискримінаційних умов праці та доступу до них працівників з інвалідністю.

Рекомендації Комітету

Комітет закликає державу-учасницю забезпечити ефективну реалізацію конструктивних заходів та посилити стимулювання бізнесу і державного сектору до такого працевлаштування. Комітет також рекомендує державі-учасниці вжити заходів для передбачення підтриманого працевлаштування осіб з розумовою та психосоціальною інвалідністю на відкритому ринку праці.

Що може зробити держава:

✓ Розробити у співпраці з роботодавцями і громадськими організаціями нові стратегії та заходи, які б передбачали стимули і позитивні дії для найму осіб з інвалідністю на відкритому ринку праці, зокрема в приватному секторі.

✓ Розробити та впровадити механізм підтриманого працевлаштування і супроводу особи з інвалідністю на робочому місці, визначення джерел фінансування цих послуг та організацій, як ці послуги повинні надавати особам з інвалідністю; визначення фаху і кваліфікаційного рівня фахівців із супроводження працівників з інвалідністю на робочому місці.

✓ Розробити та прийняти за участю громадських організацій людей з інвалідністю й організацій роботодавців державну програму підтриманого працевлаштування.

✓ Забезпечити захист від дискримінації на підставі інвалідності у всіх питаннях працевлаштування та зайнятості осіб з інвалідністю.

✓ Розробити та впровадити пілотний проект з підтриманого працевлаштування. Залучити громадські організації до його реалізації.

✓ Переглянути та удосконалити напрямки використання коштів від адміністративно-господарських санкцій та пені, що надходять до Фонду соціального захисту інвалідів за невиконання роботодавцями нормативу створення робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю.

✓ Забезпечити умови для підтримки самостійно зайнятих осіб з інвалідністю, в тому числі. через дотації на створення бізнесу за рахунок коштів Фонду соціального захисту інвалідів, інших джерел.

✓ Посилити контроль за виконанням встановленого нормативу робочих місць із працевлаштування осіб з інвалідністю, особливо у державному секторі.

✓ Забезпечити підтримку підприємств та громадських організацій інвалідів у вигляді відновлення преференції при закупівлі у них продукції за державні кошти.

✓ Розширити рівень зайнятих осіб з інвалідністю у державному секторі, зокрема через забезпечення розумного пристосування, можливість виконання робіт дистанційно, доступ осіб з інвалідністю до конкурсу на зайняття вакантних посад у державному (бюджетному) секторі.

✓ Підвищити рівень обізнаності директорів державних установ та організацій / керівників кадрових підрозділів цих закладів щодо залучення до праці осіб з інвалідністю.

✓ Розробити програму щодо забезпечення підтримуваного працевлаштування осіб з інвалідністю (в тому числі осіб з розумовими та психічними порушеннями).

✓ Сприяти професійній реабілітації та іншим стратегіям включення.

✓ Переглянути підходи системи профтехосвіти щодо навчання осіб з інвалідністю.

✓ Підтримувати громадські організації людей з інвалідністю у їх зусиллях пропагування рівних умов праці для осіб з інвалідністю.

✓ Сприяння розвитку соціальної та юридичної справедливості у контексті реформування ринку праці.

Що можуть зробити громадські організації людей з інвалідністю:

✓ Проводити тренінги, семінари, лекції для різних цільових груп з питань працевлаштування людей з інвалідністю.

✓ Вивчити кращі практики працевлаштування осіб з інвалідністю в різних секторах та використовувати їх для пропаганди позитивного ставлення до працівників з інвалідністю.

- ✓ Вивчати міжнародний досвід та співпрацювати з міжнародними організаціями в питаннях працевлаштування людей з інвалідністю.
- ✓ Брати участь в розробці законодавчо-нормативних актів.
- ✓ Надавати консультації особам з інвалідністю щодо працевлаштування та зайнятості.
- ✓ Проводити тренінги для роботодавців з метою недопущення формального підходу роботодавців до працевлаштування людей з інвалідністю.
- ✓ Співпрацювати з місцевими органами влади з метою розробки та впровадження єдиної стратегії / плану щодо працевлаштування та зайнятості осіб з інвалідністю на рівні громади.

Стаття 28. Достатній рівень життя та соціальний захист

Проблема

Люди з інвалідністю належать до найбільш вразливих груп населення. Невеликі розміри соціальної допомоги від держави та особливі потреби (наприклад, медичні препарати, засоби гігієни), які є у людей з інвалідністю, не покривають основних витрат цієї групи населення. Низькі статки сімей, що виховують дітей з інвалідністю, змушують їх економити на харчуванні, належному лікуванні, відпочинку, культурному дозвіллі. Особливо це відчувається на сім'ях, які проживають у сільській місцевості. Реальні можливості матеріального забезпечення цієї категорії населення залишають їх за межею бідності, що призводить до додаткових моральних та психологічних відхилень у поведінці й діяльності.

Рекомендації Комітету

Комітет закликає державу-учасницю переглянути свої бюджетні асигнування та підвищити пенсії по інвалідності для того, щоб забезпечити особам з інвалідністю достатній життєвий рівень. Комітет також рекомендує державі-учасниці подбати про те, щоб ресурси для осіб з інвалідністю не зазнавали негативного впливу інфляції, скорочень бюджету або будь-яких форм кризи.

Що може зробити держава:

- ✓ Підвищити розміри пенсій, допомоги та інших соціальних виплат особам з інвалідністю.
- ✓ Посилити рівень соціального захисту та модернізації систем соціального захисту.
- ✓ Розробити та впровадити програму дій, яка б забезпечувала рівність між заходами по соціальному захисту і політикою, що спрямована на активну зайнятість.
- ✓ На місцевому рівні здійснити міждисциплінарну оцінку потреб осіб з інвалідністю та надавати згідно із нею соціальні послуги й підтримку.
- ✓ Консультуватися із людьми з інвалідністю щодо формування та втілення політики соціального захисту.

- ✓ Забезпечити надання інформації в доступних форматах щодо всіх виплат, послуг, пільг, які надаються людям з інвалідністю.
- ✓ Зобов'язати уряд включити в програми по боротьбі з бідністю в країні категорію людей з інвалідністю.
- ✓ Спрямувати програми соціального захисту на забезпечення індивідуальної мобільності людей з інвалідністю із максимально можливим ступенем їхньої самостійності.
- ✓ Затвердити компенсаційні механізми із придбання особою з інвалідністю засобів реабілітації, сплати нею реабілітаційних послуг.
- ✓ Затвердження відповідних мінімальних стандартів за кошти державного бюджету та підтримки із місцевих бюджетів.

Що можуть зробити громадські організації людей з інвалідністю:

- ✓ Проводити консультації для людей з інвалідністю, сімей, які виховують дітей з інвалідністю, щодо існуючих пільг, гарантій, послуг і механізмів їх надання.
- ✓ Співпрацювати з місцевими органами влади в розробці рішень, у тому числі щодо подолання бідності, спрямованих на вирішення питань, які стосуються осіб з інвалідністю.
- ✓ Надавати гуманітарну допомогу особам з інвалідністю.
- ✓ Проводити аналіз доступу осіб з інвалідністю до програм соціального захисту.
- ✓ Ініціювати включення своїх представників до складу консультативно-дорадчих органів, що діють при органах та установах соціального захисту населення. У разі відсутності таких консультативно-дорадчих органів ініціювати їх створення.

Стаття 29. Участь у політичному та суспільному житті

Проблема

Відповідно до Конституції України особи з інвалідністю повинні мати можливість вільно обирати та бути обраними. Що стосується права вільно обирати, то його реалізація передбачає можливість бути повноцінним учасником виборчого процесу. За статтею 70 Конституції України недієздатні особи позбавлені права голосу під час виборів, що є системним порушенням політичних прав 48 тисяч осіб з інвалідністю, позбавлених дієздатності у визначеному законом порядку.

На рівні держави відсутня стратегія створення сприятливих умов для осіб з інвалідністю як під час передвиборчого процесу, так і безпосередньо під час голосування. Не застосовуються принципи розумного пристосування та концепція універсального дизайну, яка гарантує рівність доступу для всіх, у тому числі для осіб з інвалідністю, згідно із статтею 2 КПІ. Жоден із законів не встановлює вимог щодо рівного доступу до передвиборної агітації у засобах масової інформації для осіб з інвалідністю, зокрема із вадами слуху, наприклад, шляхом запровадження обов'язкового титрування та перекладу на жестову мову (сурдоперекладу) передвиборної агітації на телебаченні.

Недостатньо деталізовано вимоги до приміщень, в яких здійснюють свою діяльність відповідні виборчі комісії та комісії з референдуму, не встановлено необхідності створення для осіб з інвалідністю матеріалів у доступних форматах на всіх етапах виборчого процесу, не передбачено достатньо альтернативних методів голосування, не передбачено можливість використання бюджетних коштів на створення сприятливих умов для осіб з інвалідністю під час виборчого процесу. Стурбованість викликає відсутність навчальних програм для працівників (членів) ЦВК та інших виборчих комісій щодо створення сприятливих умов для осіб з інвалідністю під час виборчого процесу та ін. Особлива процедура голосування – це поки що в Україні єдиний гарантований та відпрацьований механізм, яким особи з інвалідністю можуть скористатися для голосування.

Рекомендації Комітету

Комітет рекомендує державі-учасниці внести зміни до відповідних законів, аби особи з інвалідністю могли здійснювати своє право обирати і бути обраними незалежно від опіки чи інших режимів. Він також рекомендує державі-учасниці забезпечити шляхом законодавчих та інших заходів доступність бюлетенів і виборчих матеріалів і виборчих дільниць.

Що може зробити держава:

- ✓ Створити умови для забезпечення виборчих прав людей з інвалідністю згідно із статтею 29 КПІ.
- ✓ Вивчити міжнародний досвід щодо забезпечення права голосу недієздатних громадян (осіб) з урахуванням специфіки інституту недієздатності. Залучити до співпраці громадські організації людей з інвалідністю.
- ✓ Внести зміни до Державного стандарту соціальної адаптації, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики України від 18 травня 2015 р. № 514, щодо доступності людей з інвалідністю до електронних послуг та сервісів електронного урядування.
- ✓ Розроблення змін до законодавства про вибори та референдуми з метою створення умов для забезпечення виборчих прав людей з інвалідністю.
- ✓ Зобов'язати ЦВК та суб'єктів виборчого процесу із числа кандидатів пристосувати свої веб-сайти таким чином, щоб розміщена на них інформація відповідала вимогам, установленим постановою Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2013 р. № 730.
- ✓ Зобов'язати ЦВК та суб'єктів виборчого процесу із числа кандидатів вживати заходів щодо створення для осіб з інвалідністю матеріалів у доступних форматах на всіх етапах виборчого процесу (реєстраційні документи, агітація – програми, кампанії, дебати, реклами, листівки, плакати, бюлетені) та уповноважити ЦВК на затвердження відповідних вимог.
- ✓ Встановити вимоги до матеріалів, що використовуються на всіх етапах виборчого процесу: реєстраційні документи, агітація (програми, кампанії, дебати, реклами, листівки), плакати, бюлетені.

✓ Збільшити кількість альтернативних методів голосування, зокрема: застосування переносних скриньок для голосування; голосування на території, прилеглій до території виборчої дільниці (наприклад, на паркувальній стоянці біля виборчої дільниці, безпосередньо в автомобілі, на якому приїхав виборець або на якому його привезли); голосування через пошту або Інтернет.

✓ Дозволити використання під час голосування виборцем з інвалідністю, який не може самостійно заповнити виборчий бюлетень чи опустити його у виборчу скриньку, допоміжних пристроїв (луп, трафаретів та інших засобів).

✓ Виділяти бюджетні кошти на створення сприятливих умов для осіб з інвалідністю під час виборчого процесу: навчання працівників (членів) ЦВК та інших виборчих комісій, пристосування приміщень (як зовні, так і всередині) дільниць (прилеглих до них територій), придбання допоміжних пристроїв тощо.

✓ Деталізувати вимоги до приміщень, в яких здійснюють свою діяльність відповідні виборчі комісії та комісії з референдуму, з метою створення сприятливих умов для осіб з інвалідністю як під час передвиборчого процесу, так і під час голосування.

✓ Розробити та забезпечити затвердження в установленому порядку навчальних програм (курсів, посібників, довідкових матеріалів) для працівників (членів) ЦВК та інших виборчих комісій щодо створення сприятливих умов для осіб з інвалідністю під час виборчого процесу.

✓ Забезпечити проведення засідань консультативно-дорадчих органів, робочих груп та інших заходів за участю організацій людей з інвалідністю в архітектурно доступних приміщеннях. Забезпечити отримання інформації організаціями осіб з інвалідністю у доступний для осіб з інвалідністю форматі.

Що можуть зробити громадські організації людей з інвалідністю:

✓ Брати участь в аналізі / розробці законодавчо-нормативних актів.

✓ Проводити просвітницьку роботу та навчання працівників (членів) ЦВК та інших виборчих комісій з питань створення сприятливих умов для осіб з інвалідністю під час виборчого процесу.

✓ Проводити аудити доступності приміщення в якому розташовано ЦВК.

✓ Реєструвати своїх представників у якості спостерігачів на виборах з метою здійснення контролю за створенням сприятливих умов для осіб з інвалідністю під час виборчого процесу або ініціювати включення до переліку контрольних запитань відповідних показників іншими спостерігачами, а також оприлюднювати відповідні результати спостереження.

✓ Створювати навчальні матеріали для виборців, щоб мотивувати людей з інвалідністю брати участь у виборах в якості виборців, спостерігачів, кандидатів, посадових осіб і т. д.

✓ Проводити кампанії адвокати по відстоюванню прав осіб з інвалідністю на вільне волевиявлення.

✓ Проводити кампанії щодо нерозміщення виборчих дільниць у недоступних приміщеннях.

✓ Брати участь у виборах, у тому числі в якості кандидатів у депутати.

Стаття 30. Участь у культурному житті, проведенні дозвілля й відпочинку та заняттях спортом

Проблема

Державна політика в сфері культури не враховує питання людей з інвалідністю повною мірою. В більшості випадків залишаються архітектурно недоступними театри, музеї, концертні та спортивні зали. Відсутня інформація в доступних форматах до витворів мистецтва, телепрограм, фільмів. Концепція розумного пристосування не застосовується, зокрема, йдеться про доступ до старих будівель та історичних пам'яток архітектури.

Рекомендації Комітету

Комітет закликає державу-учасницю вжити всіх належних заходів для якнайшвидшої ратифікації та виконання Марракешського договору.

Що може зробити держава:

- ✓ Ратифікувати Марракешський договір.
- ✓ Зобов'язати телерадіоорганізації та пов'язані з ними творчі об'єднання забезпечити доступ для осіб з інвалідністю до телепрограм, кінофільмів, театральних вистав у доступній формі, зокрема з використанням субтитрів, аудіокоментаря або сурдоперекладу.
- ✓ Запровадити професійну підготовку або перепідготовку фахівців, які надають послуги в сфері культури, з питань надання доступних послуг для осіб з інвалідністю.
- ✓ Забезпечити архітектурну та інформаційну доступність закладів культури та спорту.
- ✓ Забезпечити, щоб спортивна та культурна діяльність стала невід'ємною частиною програм навчання для дітей з інвалідністю.
- ✓ Підготувати державну доповідь щодо виконання статті 29 КПІ.
- ✓ На місцевому рівні провести аудити доступності закладів культури та спорту й розробити поетапний план дій щодо ліквідації фізичних та інформаційних бар'єрів.

Що можуть зробити громадські організації людей з інвалідністю:

- ✓ Співпрацювати з місцевими органами влади у проведенні аудитів доступності.
- ✓ Сприяти розвитку творчого потенціалу людей з інвалідністю шляхом організації дозвілля, гуртків, творчих майстерень.
- ✓ Підтримувати самобутню культуру людей з інвалідністю, включаючи культуру глухих.
- ✓ Проводити кампанії для привернення уваги до проблем доступу людей з інвалідністю до закладів культури та спорту.
- ✓ Співпрацювати з музеями, бібліотеками у проведенні творчих виставок людей з інвалідністю.
- ✓ Сприяти участі осіб з інвалідністю у національних місцевих заходах культури та спорту.

ОСОБЛИВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Стаття 31. Статистика та збирання даних

Проблема

Громадські організації занепокоєнні ситуацією з відсутністю чіткої статистики стосовно осіб з інвалідністю. Відсутність достовірних статистичних даних про людей з інвалідністю є перешкодою для розроблення прагматичної політики та її ефективного виконання.

Рекомендації Комітету

Комітет рекомендує державі-учасниці провести реформу системи збирання даних та збирати дані про ситуацію осіб з інвалідністю із розбивкою за віком та статтю, зокрема осіб з інвалідністю із маргіналізованих спільнот, по всіх секторів, включаючи охорону здоров'я, освіту, працевлаштування, участь у політичному житті, доступ до правосуддя, соціальний захист, насильство, міграцію та внутрішнє переміщення.

Що може зробити держава:

- ✓ Забезпечити під час удосконалення існуючої (напрацювання нової) методології та звітної документації, у тому числі щодо перепису населення, врахування потреб осіб з інвалідністю в Україні відповідно до міжнародних рекомендацій, у тому числі рекомендацій ВООЗ.
- ✓ Розробити та затвердити форму звітності про чисельність повнолітніх інвалідів за віком, статтю, нозологічними формами захворювання, місцем проживання.
- ✓ Розробити та затвердити форми звітної документації, аби здійснювати збирання інформації за статтями Конвенції ООН про права інвалідів.
- ✓ Забезпечити функціонування, у тому числі на міжвідомчому рівні, та розвиток Централізованого банку даних з проблем інвалідності.
- ✓ Включити представника від громадської організації людей з інвалідністю до складу Комісії з питань удосконалення методології та звітної документації, для чого у разі потреби внести зміни до положення про вказану Комісію.
- ✓ Запровадити збір статистичної інформації на всіх рівнях освіти (дошкільний, загальносередній, професійно-технічний, вищий, позашкільний) щодо кількості осіб з інвалідністю, які здобувають освіту, із зазначенням форми навчання (інклюзивна, індивідуальна, дистанційна, спеціальний заклад).

Що можуть зробити громадські організації людей з інвалідністю:

- ✓ Долучатись до проведення статистичних спостережень і перепису населення на національному / місцевому рівнях.
- ✓ Співпрацювати з місцевими органами по вдосконаленню збирання звітної документації.